ԲԻՒԶԱՆԴԷՍ

ԳԻՏԱԿԱՆ, ԳՈՂՈՒԹԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ԺԲ· ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 225 — ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10/22 1894

1· Բիւրակն առ այժմ ամիսը անգամ մը կը հրատարակուի: —2· Տարեկան գինն է ամեն տեղոյ համար 1½ Մէնիթիյէ, թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ ըլլալով: —3· Ձեռէ կը ծախուի 100 փարայ: —4· Բաժանորդ գրուիլ ուզողներ դիմելու են կամ իրենց հասցէն ղրկելու են առ խմբագիրն Տպագրատուն Ն· Ճ· Աւտմեան Կ· Պոլիս Զագմագնըլար Յակոբեան Խան թիւ 10, 14, կամ ի Պայպըլ Հաուզ: —5· Բիւրակնի վերաբերեալ ամենայն գրութիւնք եւ բաժանորդական վճարումներ պէտք է ուղղել առ խմբագիրն: —6· Անվճար նմանակ կամ ո եւ է գրութիւն չընդունուիր: —7· Տասն օրինակի համար բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ ձրի կը տրուի:

ՏՈՒՆԴԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոնէութիւն եւ մտքի մշակութիւն. — Աստուածաշունչ մատեան. — Կազմութիւն արեգական. Վարք Յիսուսի· — Առ հաւատացեալս. — Դաստիարակութիւն. — Աշխատութեան հրաշքները. — Ի՞նչ է մարդն ֆիզիզապէս. — Բարեկամութիւն. — Նամակ Սկովթիայէ. — Հնոտախոս — Վէպ հետաքրքրական ի Լամարթինէ. — Քաղաքական. — Նոր հրատարակութիւնք:

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՏՔԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

(Շար· տես թիւ 224)

Աւետարանը ոչ թէ միայն խաղաղութիւն կուտայ խղճմտանքին, այլ կը ղօրացնէ կամքը, կը լուսաւորէ բանականութիւնը, կ'աղնուացնէ սէրերն, կը պայծառացնէ երեւակայութիւնը, կը կրթէ ճաշակը կը մարդէ ճշդութիւնը: Մէկ կողմէն կարօտութեան զգացմամբ անձնական խոնարհութիւն յառաջ բերելով՝ և սրբայոց նման հնազանդութիւն սորվեցնելով մարդին մէջ կ'ստեղծէ մասնաւոր մտքի վիճակ մը որ ամենէն աւելի յարմարն է զարգացման համար: Մարդուն մէջ եղած աստուածային տարրը ճանչնալով, միւս կողմանէ ալ, անչափելի կարողութիւններն հոգւոյն, եւ ապագայ կեանքի մը խոստումնէն որ զուգահեռաբար կընթանայ Աստուծոյ կեանքին հետ, կուտայ ամենազօր գրգիռն լիակատար մտաւորական զարգացման համար:

Յաւելցուցէք ասոր վրայ նաեւ Քրիստոնէութեան տարածուող զօրութիւնը: Ինչպէս որ նոր կեանքին խմորը կը թափանցէ ամբողջ գործադրանաւոր կազմութիւնը, այսպէս ալ սա կը կենդանացնէ ամբողջ մարդը, ջանքի կը դրդէ ամէն կարողութիւնը· ինչպէս որ անհատին վրայ կը տիրապետէ ամբողջութիւն, այսպէս ալ իր տարածականութեան ոգին կը մղէ բոլոր մարդկային սեռը Քրիստոնէական սկզբան ներշնչող գործունէութեան ներքեւ բերելու, Իր նպատակն է նոր կեանք հաղորդել աշխարհին, Քրիստոնեայք առաքելական

բոցովը հրավառեալ կերթան հաղորդելու վրկութեան գիտութիւնը, Ոչ թէ միայն ճշմարտութեան աշակերտներ են, այլ վկաներ նոյն ճշմարտութեան։ Անոր տարածման համար սահմանուած են։ Իրենց պաշտօնն է զարթուցիչ Աւետարանը մարդկային սեռին ստացուածքը ընել, եւ այդպէս ընելով ընդհանրական մտաւոր մշակութեան ահաւիրայներն կըլլան, նոյն իսկ ճշմարտութիւնը քարոզելու ջանքը զարմանալի աղդեցութիւն մը ունի քարոզողներուն մտքին վրայ։ Քարոզելու ճշմարտութեանց կատարեալ գիտութիւն մը նախնական պէտք մ'է։ Այսպիսի բարձր նպատակի մը համար այս գիտութեան ստացումը կ'ստեղծէ աւիւն մը ճշմարտութեան վրայ մտածելու եւ մարդը ուսումնասիրելու. եւ ճշմարտութեան ու մարդուն համար եղած աւիւնը գլխաւոր միւչ զօրութիւն է ընդարձակ մտքի մշակութեան։ Այն վէճերն եւ հակաճառութիւնները ալ որ Աւետարանին պատճառաւ յառաջ եկած է, ամէն դարու մէջ մղած է զմարդիկ մտաւորական աշխատութեան, գրգռած է հայեցողական ու վիճաբանական ուսումնները, եւ ծառայեցուցած է ամենէն սուբ մտաւոր կարողութիւնները։

Զը մոռնանք նաեւ այն այլ եւ այլ աղգայ եւ հեռակայ երկրայ հաղորդակցութիւնները ղորս Բրիտանիան առաքելութիւնը յառաջ բերած են։ Մոտածեցէք գաղափարայ ինչ փոխանակութիւն տեղի ունեցած է գրական դանձերու ինչ փոխադրութիւն, եւ ինչ մղում պէտք է տայ այս միչտ գիտական եւ գրական հետաքրքրութեանց։ Խորհրդոյ տուրեւառը նիւթական արտադրութեան տուրեւառին նման, անպատուելի պարտականութիւն մը ունի Խաչին քարոզիչներուն։

Ա.յսպէս ամէն օր որ կը հասկնայ Բրիտանիոյ ներքին բնութիւնը պէտք է տեսնէ անոր սկզբանց մէջ մարդկային մտքի մշակութեան համար լաւագոյն հիմը, հզօրագոյն շարժառիթներն, ամենէն ողջամիտ եղանակներն եւ ամենէն բարձր տիպարը։ Եկեղեցւոյ յառաջադիմութիւնը այսօր պիտի դժէ լուսոյ շաւիղ մը։ Բրիտանիոյ ազին եւ անոր անհրաժեշտ պէտքերն թոյլ չեն տար որ ղանոյ առնուին մտքի մշակութեան շահերն։ Մարդոյ մէջ երեւցած մտաւորական եւ բարոյական մեծագոյն այժը պէտք է հզօր միւռմ մը տայ մարդկային մտքի կրթութեան աղնուացման եւ բարձրացման։

(Շարունակելի)

ՄԱՅՐԸ ՀԱՆԴՍՏԱՑՆԵԼ

Անգղիարէն լրագրի մը մէջ հետեւեալ տողերն գրուած է յոյժ դեղագիտ եւ տղանդաւոր աղջկան մը նկատմամբ, որ իր դպրոցական ընթացքն աւարտած ըլլալով առանին կենցաղավարութեանը մասին չատերուն ուշադրութիւնն ու գնայլումը գրաւած էր։ Հարցուեցաւ իրեն թէ՝ ինչպէս կուգար առանին կեանքն իրեն համար եւ թէ ինչպէս կը վայելէր զայն, քանի որ սովորած էր դպրոցական կեանքի։

«Ո՛հ, շատ լաւ» պատասխանեց զուարթութեամբ. «ուշադրութիւնս տուած եմ առանին դործերու եւ պարտաւորութեանցս գորս կատարելով մայրս կը հանգստացնեմ եւ ուրախութիւն կզգամ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ ՄԱՏԵԱՆՆ

Ուրախառիթ իրողութիւն մ'է որ Աստուածաշունչ Սուրբ Մատեանն մեր աւուրց մէջ այնքան ճոխութեամբ և այնքան առատութեամբ կը գտնուի և կը ընթերցուի գրեթէ համօրէն աշխարհի վրայ։ Եղաւ ժամանակ որ Ամովսայ մարգարէութեան մէջ սպառնացուածին պէս սով մը կը տիրէր երկրի վրայ. «Ոչ թէ հացի սով, և ոչ թէ ջուրի սով, հապա Տէրոջը խօսքերը լսելուն սովը»։ Օրհնեալ է Աստուած որ զարդիս անցած է այն օրերը, և մարդասէր Բրիտանիոյ ձեռներէցութեամբ այնքան դիւրամատչելի եղած է այս Սուրբ Մատենի առացուածն ամենուրեք, որ ամենէն աղքատիկ յարկերու մէջ իսկ կարելիութիւն կայ սոյն Աստուածատարգեւ օրհնութեան մասնակից ըլլալու։

Մինչև յարդ դիւրամատչելի դնով տարածուած Հին և Նոր Կտակարանք միայն աշխարհաբար եւ հայատառ թրքերէն են։ Ուրախ ենք լսելու որ դարաբարի յոյժ մաքուր ազգութիւն մը ևս մեծ խնամով և փութով կը կատարուի այս միջոցին կարող ձեռքերու տակ Ամերիկեան Աստուածաշնչոյ ընկերութեան ծախիւք։

Իսկ առաւել ուրախութեան արժանի իրողութիւն մ'է, որ յիշեալ Մայր Աթոռն ևս բարեհամբաւ ոգեւով այսօր կը ձեռնարկէ սոյն Աստուածատարգեւ Մատեանն, Հին և Նոր Կտակարանն, «թէ դարաբար և թէ աշխարհաբար ազատրել ի նորոյ, գործակցութեամբ հայագէտ Պ. Նորայր Բիւզանդացւոյ»։

Սոյն նպատակի համար Աստուածաշնչոյ Անգլ. Ընկերութիւնն ըստ Արեւելքի տեղեկութեանց, նուիրած է Մայր Աթոռոյ արագատիպ դեղեցիկ նոր մամուլ մը, նորագոյն Հայերէն մայր — տառեր, եւ տպարանական գործեաց ամբողջութիւն մը, նաեւ յարակից ծախուց համար գումար մը, և թէ տպագրական գործերու մասնագէտ Միսիոնար մը յատկապէս էջմիածին կը ղրկուի մեքենայն լարելու և Մայր Աթոռին յանձնելու համար։

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵԳԱԿԱՆ

Կը յիշուի անշուշտ թէ անցեալ տարի Ապրիլի 16ին օրն տեղի ունեցած արեւին բոլորական խաւարման առեն շատ մը դիտողութիւններ եղան երկրիս այլեւ այլ կողմերէ մեծահռչակ աստղաբաշխներու մեծահռչակ հեռադիտակներովը։ Այս դիտողութիւնք դեռ ամբողջովին հրատարակեալ չեն։ Սակայն եւ այնպէս կրնայ արդէն ըսուիլ թէ յիշեալ խաւարումն ալ՝ նման 1868 ի խաւարման, պիտի նպաստէ աւելցնել մեր գիտութիւնն նկատմամբ այն մեծ լուսատուին, յորմէ կախեալ է ամէն կեանք մեր մոլորակին վրայ։

Արեւին կազմութեան մասին առաջաբաշխից դաղափարներն բաւական փոփոխութիւններ կրած են այս վերջին երեսուն տարեաց մէջ, և մինչև յայսօր արեգակնային բնական դիտութեան շատ կարեւոր կէտերն անորոշ մնացած են. բայց հետզհետէ արդի աւետութիւնը երեւան եկած՝ և ամենէն ընդունելին համարուած է, Ըստ այս աւետութեան՝ արեգակը սա-

տիկ վառուած կաղերու անհուն գունդ մ՚է, որոյ ջերմութեան աստիճանը այնչափ բարձր է որ անոր կազմութեան մէջ գտնուած քիմիական տարրերուն ոչ մին կրնան կազային վիճակէ զատ ուրիշ վիճակի մէջ գոյութիւն ունենալ անոնք։ Ա.յս քիմիական տարրերն են կրածին, նատր (Sodium) կալիան, երկաթ, արծաթ, պղինձ, և շատ ուրիշ նուազ սովորական մետաղներ, նաև ջրածին, բնածուխ, և գայլախաղածին (Silicium)։ Սակայն այս կազային վիճակի մէջ գտնուող տարրերը՝ ենթարկուած ըլլալով անհուն ճնշման, պէտք է մեր դիտցածէն շատ տարբեր կազային վիճակ մը ունենան։ Ա.յնքան ճնշուած են անոնք որ հեղուկներու խտութիւնը ունին և մեղրի պէս թանձրացած հեղուկի մը նման կընդդիմանան դուրսէն ներս մտնող որ և է հեղուկի. բայց նոյն ատենը իրենց հիւլէներն այնպիսի ծածանող ղօրութիւն մը ունին որ եթէ որ և է կողմէ իրենց վրայ եղած ճնշումը վերցուի՝ մեր երկրի սովորական ճնշման ներքեւ եղող կազերէն շատ աւելի պիսի տարածուին անջրպետին մէջ։ Սոսկ կազերու ծաւալման ներքին ոյժերն ունին՝ և ունին նաև թանձր հեղուկներու խտութիւնն ալ որով կընդդիմանան դուրսէն ներս մտնող նիւթերու։

Անշուշտ բան մը չենք գիտեր այն ջերմութեան վրայ որ կը տիրէ արեւին խորութեանց մէջ, բայց մենք կրնանք չափել այն ջերմութեան աստիճանը որ իր մակերեսէն կելնէ, և այսպէս կրնանք գաղափար մը կազմել անոր բարեխառնութեան վրայ։ Ա.յս մասին շատ մը չափելու եղանակներ գործածուած են. բայց որովհետև չէինք գիտեր թէ ցոլացման ինչ ղօրութիւն ունին այն մարմիններն որ վերջին աստիճանի տաքութեան մէջ են, մինչև յարդ վերջնական արդիւնքներն բոլորովին անհամաձայն եղած էին։ Սակայն որչափ որ գիտունք իրենց աշխատանոցներուն մէջ բարձր աստիճանի ջերմութիւն ձեռք ձգեցին այնչափ ալ աստուածութեան մօտեցան այս մասին. Զարդիս մինչև 3250 աստիճանի ջերմութիւն ձեռք բերուած է։ Եւ ուստի Լը Շաթըլիէ, որ այս նիւթը խորապէս ուսումնասիրած է՝ սա եզրակացութեան հասած է թէ արեւին մակերեւոյթին ջերմութիւնը՝ այն մակերեւոյթին որ կրնայ ջերմութիւն ցոլացնել անջրպետին մէջ, պէտք է ըլլայ Ֆարէնհայթի 13,700 աստիճան։ Ա.յս հաշուոյն մէջ շատ շատ 2000 աստիճանի սխալ մը կրնայ ըլլալ։ Գալով մակերեսին ներքև եղած բոցագունդ կոչուածին ջերմութեանը՝ կրնանք ըսել թէ աւելի բարձր աստիճանի ըլլալու է այն՝ քանզի արեւէն ցոլացեալ ջերմութեան մէկ մասն, թերեւս կէսը, բայց ոչ երկու երրորդէն աւելին, կը ծծուի արեւին մթնոլորտէն։

(Շարունակելի)

Իտալացի Փլիսսոխայ մը ցուցուց իր նշանաբանով որ, «ժամանակը իր դանձն է» — ստացուածք մը արդարեւ որ չպիտի արդիւնաւորի առանց մշակութեան, բայց աշխատասիրութեան չանքերն լուսի պիսի վոխարինէ։

ՎԱՐՔ ՅԻՍՈՒՍԻ

Ձեյմս Սթօքըր Վ. Ս. Ամերիկացի հըրաչակաւոր հեղինակին երկասիրութիւնն է ի հետեւեալն՝ զոր մեր ուսումնական արդոյ բարեկամ Կ. Մ. Մանուեան էֆ. Անգղիականէն թարգմանելով, իւր խոկ յառաջաբանովն հանդերձ յանձնած է մեզ ի հրատարակութիւն Հանդիսիս մէջ մասամբ մաս։

Յիսուսի վարուց պատմութիւնն Քրիստոնէական կրօնի վարդապետութեանց և սկզբանց մարմնացումն է։ Հոն կը տեսնենք օրինակելի գործնական կեանք մը։ Եթէ այսօր չունենայինք չորս Աւետարանիներն իրենց մանրապատում նկարագրութեամբ՝ Քրիստոնէութիւնն գուցէ իւր բոլոր դեղեցիկ վարդապետութեամբք չորս դարու չափաբ իմաստասիրութիւն մը համարուէր։ Սակայն Յիսուսի կենօք Քրիստոնէութիւնն այսօր ընտիր ուղղութիւն կուտայ մարդկային ընթացից և կը ներգործէ նոր հանգամանք մը մարդոց և ընկերութեանց նկարագրին վրայ։

Չորս Աւետարանչաց իւրաքանչիւրն ունի իւր առանձնայատկութիւններն, այսինքն թէ մէն մի Աւետարանիչ Յիսուսի կենաց մէկ մասնաւոր բաղդատիչն ի լոյս կը բերէ չանահեռելով միանգամայն մնացեալներն։ Այս քառապատիկ պատմութիւնը Յիսուսի անձին կատարեալ պատկերն նկարագրին տուած են, և զգալի ինն կը տպաւորեն ընթերցողաց վրայ թէ Յիսուս է մարդկան Փրկիչն՝ որ յաչխարհ եկած է երջանկութիւն մտաւակարարելու անկեալ մարդկութեան և կանգնեցնելու զայն վերստին։

Աւետարանք նշանաւոր են իրենց չահաւոր համառօտութեամբք, և այդպէս ըլլալու են ամեն ընտիր կենսագրութիւնք Յիսուսի։ Աւետարանք կրնան ստուգապացուիլ իմաստասիրական դաղափարներ և տեսութիւններ ներմուծելով, սակայն այդու պիտի որչափ ինասէրներ Աւետարանաց դիւրամատչելիութեան և ժողովրդականութեան։

«Վարք Յիսուսի» գրքեր շատ կան։ Ասոնց պաշտօնն ըլլալու է և է Յիսուսի կենաց ամենամերձ՝ կատարեալ ժամանակագրութիւնն տալ, և դիւրացնել այն տպաւորիչ կենաց ուսումն։ Ոմանք ընտրած են սուրբ հատորները գրել սոյն անուան ներքև ի կորուստ իրենց ստանալի ժողովրդականութեան, սակայն, Ձեյմս Սթօքըրի, վարդապետ Աստուածաբանութեան պիտղոսն ունեցող պետական անձին երկասիրութիւնն դրուած է յոյժ համառօտ դրվոյ մէջ։ Եւ Ը. նանի վարք Յիսուսի գրքոյկին հետ երկու հակաօրեայ համառօտագոյն մատեաններն են սոյն տիտղոսի ներքեւ, Պատ. Ճ. Սթօքըր գիտնականի մը ճշդութեամբ և քննականութեամբ և ճշմարիտ Քրիստոնէի մը պատկառանօքն վարուած է Յիսուսի վարուց պարագայից և մանրամասնութեանց հետ։

Սոյն թարգմանութեան ձեռն արկի համեստ վստիաք մ'ունենալով ծառայել աղգայնոցս։ Եւ վստիաքս է որ Հայ ընթերցողք չ'զրկուին սոյն Մեծ Հեղինակի աշխատութեանց հոգեկան աղբիւրներէն, զոր խնամով կը տածեն հազարաւոր Քրիստոնեայք առանց յարանուանական խորութեան։ Սա յարանուանական գրու-

թիւն մը չէ, որպէս պարտին ըլլալ բոլոր այն գրութիւնք որ մի և նոյն անունն և նիւթն ունին։

Կը մաղթեմ որ յօդուածոյ շարունակելի շարքն իւր հեղինակին և թարգմանչին փափաքած տպաւորութիւնքն գրոշմէ ընթերցողաց մտաց վրայ և Քրիստոսի վարուց սոյն համառօտ նկարագիրը ձգէ իւր չինիչ աղդեցութիւններն։

—

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԾՆՈՒՆԴ, ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Երբ Օգոստոս Հռովմէական գահուն վրայ կը բազմէր, որպէս կըսէ Ղուկաս Աւետարանիչն, հրաման հաներ որպէս զի իւր բոլոր հպատակաց մարդահամարն առնուի հարկերու բաշխման համար։ Մին այն երկիրներէն որ ենթարկեցաւ սոյն հրամանի գործադրման՝ էր Պաղեստին, որոյ արքայն, Մեծն Հերովդէս, հարկատու հպատակ մ'էր Օգոստոս կայսեր։ Ա.յս հրաման ամբողջ երկիրն ի շարժման դրաւ, վասն զի ըստ Հրէական վաղեմի սովորութեան՝ իւրաքանչիւրի մարդահամարն կառնուէր ոչ թէ այն տեղ ուր կը բնակէր յայնժամ մարդն, այլ այն տեղ որում կը պատկանէր իբր անդամ երկոտասան ցեղից միոյն։

Օգոստոս կայսեր հրամանն ի միջի այլոց վարեց Գալիլիոյ Նազարէթ քաղաքէն ղայդ մը խոնարհ անձանց զՅովսէփ՝ դիւղի հիւսն և զՄարիամ նորա խօսեցեալն։ Իրը հարիւր մղոն հեռաւորութեան ճանապարհորդութիւն մ'ընելու էին որպէս զի իրենց անուններն արձանագրել տային իրենց յատուկ ազգահամարի մէջ, վասն զի թէև դիւղացիներ՝ սակայն իրենց երակաց մէջ Դաւթի արքայական արիւնն կը կրէին և այն հին արքունի Բեթղեհէմ քաղաքին կը պատկանէին։ Օր յօրէ Օգոստոսի հրամանն ղանունք հոգնեցուցիչ ճանապարհէ մը ի հարաւ կը վարէր, մինչև վերջապէս հասան յոտս ապառաժուտ զառիվերի մը, ուստից կարելի է երթալ դէպ ի քաղաքադուռն, մագլցի եղան վեր. Յովսէփ ահաբեկ իւր անձկութեամբ, իսկ Մարիամ կխաչուննչ իւր խոնչութեամբ։ Պանդոկն հասան, բայց զայն օտարականներով խռնեալ գըտան, որք ևս մի և նոյն նպատակաւ եկած, բայց անոնցմէ առաջ հոն հասած էին։ Ո՛չ մի բարեկամական տուն բացաւ իւր դռները ընդունելու այս ղոյգն, որք յօժար էին իրենց կայան ընտրել բակի անկեանց մին իսկ, եթէ բազմաթիւ ուղեւորաց անասուններ արդէն իսկ դրաւած չըլլային այն անկիւնները։ Նոյն դիշերն Մարիամ ծնաւ իւր Անդրանիկ որդին, և որովհետև չկար կանացի ձեռք մը օժանդակելու Մարեմայ և ոչ որոշան մը ընդունելու մանուկն՝ մայրն ինքն փաթթեց զնա խանձարուրով և դրաւ մսրուն մէջ։

Ահա այս էր Յիսուսի ծննդեան պարագայն. երբեք զգացած չէի սոյն տեսարանի լիակատար նշանակութիւնն մինչև օր մը կեդրոնական Գերմանիոյ Լայպցիգ քաղաքի հին պանդոկներէն միոյն մէկ սենեկին մէջ կեցայ, և հոն ինձ պատմեցին թէ միևնոյն վայրի վրայ չորս դար առաջ՝ առեւ-

տական չվոթին և պանդոկին աղմուկին մէջ, խեղճ հանքագործի մը ամուսինն վշտի և աղքատութեան մէջ ծնաւ զՄարտինոս Լուտեր։ Զուարճ կինն գործով հոն կը գտնուէր երբ երկանց ցաւերն իւր վրայ յարձակեցան յանկարծակի և անդէն եւ անդ ծնաւ իւր զաւակն։

Յաջորդ առաւօտն աղմուկն և չվոթին կրկին սկսան պանդոկին և բակին մէջ։ Բեթլէհէմացիք հետամտեցան իրենց գործոց, և մինչ մարդահամարն յառաջ կը տարուէր՝ աշխարհի պատմութեան մեծագոյն դէպքն տեղի ունեցաւ։ Մենք երբեք չգիտենք թէ ո՛ւր գործի մը սկզբնաւորութիւնն կրնայ պատահիլ։ Իւրաքանչիւր հոգւոյ ժամանումն յաչխարհ գաղանիք մ՚է, կարելիութեան միակ առիւ մը։ Յովսէփ և Մարիամ միայն դիտէին այն մեծ գաղտնիքն, այսինքն թէ ինչն Մարիամ գիւղացի աղջիկ մը և հիւսի մը խօսեցեալն օրհնուած էր մայր ըլլալու այնմ, որ իւր ցեղին Մեսիան, աշխարհի Փրկիչն և Աստուծոյ Որդին էր։

Մարգարէութեան մէջ զուշակուած էր թէ հոն, ի Բեթլէհէմ պիտի ծնանէր Նա. «Եւ դուն՝ ով Բեթլէհէմ Եփրաթա, թէև Յուդայի հազարաւորներուն մէջը ըլլալու փոքր ես, բայց քեզմէ պիտի ելլէ Նա՝ որ Իսրայելի վրայ իշխան պիտի ըլլայ, և անոր ելքը ի հնուց յաւիտենական օրերէն է։» (Միքիայ. Ե. 2)։ Օգոստոս կայսեր հրովարտակն էր որ ի հարաւ մղեց անձկալից ժողովուրդն, բայց ուրիշ ձեռք մ՚էր որ կառավարդէր պատմութիւնը։

Թէև կենաց թատերաբեմին վրայ Յիսուսի մուտքն խոնարհ և լուիկ էր, թէև Բեթլէհէմացիք չերազեցին իսկ ինչ որ տեղի ունեցաւ իրենց քով, թէև Հռովմայ կայսրն չէր գիտեր թէ իւր հրամանն ազդեցութիւն ունեցած էր այնպիսի մէկու մը ծննդեան պարագային վրայ, Արքայի մը՝ որ պիտի իշխէր ոչ միայն Հռովմէական աշխարհի վրայ, այլ և շատ մը երկրաց վրայ ուր Հռովմէական արծիւն բնաւ թռած չէր։ Թէև մարդկային ցեղի պատմական րնթացքն յաջորդ առաւօտն աչքառիւ յառաջ խաղաց իւր սովորական շահուց և հանգամանաց շաւղին մէջ, անգիտակ բոլորովին այն դիպաց՝ որ պատահած էր, և սակայն Յիսուսի ծնունդն բոլորովին ուշադրութենէ չվրիպեցաւ։ Որպէս մանուկին խաղաց ծերացեալ Եղիսաբէթի արդանդին մէջ երբ իւր Տիրոջ մայրն երեւցաւ նմա, նոյնպէս և երբ Յիսուս ծնաւ իր հետ բերելով նոր աշխարհն՝ տակաւ անցնող հին աշխարհի այլ և այլ ներկայացուցչաց մէջ տեղի ունեցած կանխադիտութիւնք և նախագուշմունք ճշմարտութեան՝ արթուն և զգայուն հոգւոց մէջ աստ և անդ և կէս — գիտակ սարսուռ մը անցաւ, որ քարշէց այդ հոգիներն մանկան որորանին։ Տեսէք այն խումբն որ հաւաքուած էր զմանուկն տեսնելու և յառնալ Անոր նայելու։ Սոյն տեսարան կը ներկայէր նորա ապագայ պատմութեան ամբողջն ի մանրանկարի։

Նախ եկան հովիւք չրջակայ դաշտերէն. Նա որ աննկատ թողուած էր աշխարհի թագաւորներէն և մեծերէն, քարշէլ յափշտակիչ առարկայ մ՚եղած էր երկնային իշխանաց ուրք

իջած էին անտեսանելիութեան քօղն կամ պատանքն որով առհասարակ կը պատատուին, որպէս զի արտայայտէին իրենց ցնծութիւնն և բացատրէին մեծ դէպքին նշանակութիւնն և վնտռելով որ գանեն ամենէն արժանի արտերն՝ նոցա հաղորդելու համար աւետիսն, գտած էին այս պարզ հովիւներն որք աղօթից և խորհրդածութեան կեանքով մը կ'ապրէին այն թեղադրիչ և ղեկդրդիչ դաշտօրէից մէջ ուր Բոոս եւ Հռութ ամուսնացած էին և Դաւիթ Հին Կտակարանի մեծ անձնաւորութիւնն իւր պատանեկութիւնն անցուցած էր, հոս իրենց սրբատիպ գաղտնեաց և պիտոյից վրայ խոսկալով լաւ եւս ուսած և ուսումնասիրած էին Փրկչի բնութիւնն քան զՓարիսեցիս որք տաճարին կրօնական պերճանաց մէջ էին. և քան զքահիրս որք առանց տեսնող և նկատող աչաց՝ Հին Կտակարանի մարգարէութեանց մէջ կ'սրճանային՝ Հրեշտակն առաջնորդեց զանոնք յայն վայր ուր Փրկիչն էր. և նոքա անսալով փութացին ի քաղաք ընա գտնել։ Նոքա դեղջուկ ժողովրդեան ներկայացուցիչներն էին. ժողովրդեան մը որ ունէին «աղիւս և բարի սիրտ» և որք յետոյ կազմեցին իր աշակերտաց խումբն։

Հապա ետկան Սիմէոն և Աննա, ներկայացուցիչք ջերմեռանդ և խելացի աշակերտաց Սուրբ Գրոց, որք յայնժամ կը սպասէին Մեսիայի գալստեան և որք յետոյ եղան յոյժ հաւատարիմ հետեւողք Յիսուսի։ Ծննդեան ութերորդ օրն Մանուկն թլփատուեցաւ և եղաւ «օրինաց տակ», մաու յուխտ իւր անունն իւր իսկ արեամբ արձանագրելով աղդային տօմարին մէջ։ Քիչ վերջ երբ Մարեմայ մաքրութեան օրերն լրացան, Բեթլեհեմէ յերուսաղէմ տարին զնա տաճարին Տիրոջ ներկայացնելու։ «Տաճարին Տէրն էր որ կը մտնէր Տիրոջ տաճար», բայց հոն չատ քիչ այցելուներ կրնային նուազ անհատական մնալ քան զնա վասն զի Մարիամ փոխան այսպիսի պարագայից տակ սովորական եղած նուէրին, երկու տատրակ՝ ապրատի մը նուէրն միայն կրնար տալ։ Սակայն կային դիտող աչքեր յորոց իւր աղքատութիւնն չէր կրնար ծածկել զինք։ Սիմէոն, ծերունի տուրբ մը, որ ի պատանեկան բազում աղօթից դաղտ խոսում ընդունած էր թէ չպիտի մեռնէր մինչև տեսնէր զՄեսիան. սոյն Սիմէոն հանդիպեցաւ ծընողաց և Մանկան եւ յանկարծ իւր մէջ վայլատակեց այն խորհուրդ թէ Մանուկն Մեսիան էր և զնա իւր բազկաց վրայ վերցնելով՝ օրհնեց զԱստուած Լուսոյ գալստեան համար լուսաւորելու զհեթանոս և փառք ընծայելու Իւր Իսրայէլ ժողովրդեան։ Եւ մինչ կը խօսէր, ուրիշ անձ մ'ալ ըմբռնեն միացաւ իրը վկայ։ Անոնք էր սա, որբուհի որբեւարի մը որ ճչմարտիս Տիրոջ սրահներուն մէջ կը բնակէր և սրբած էր իւր հոգւոյ աչերն երբոսիայով եւ աղօթից եւ ծոմապահութեան ապաշխարութեամբ, մինչև մարգարէական հայեցողութեամբ զդայարանաց քօղքն ներս կրնար թափանցել։ Սոյն Աննա եւս ձայնակցեցաւ ծերունւոյն վկայութեան օրհնելով զԱստուած և հաստատելով այն մեծ գաղտնիքն այն ակնկալու հոգւոյս, որք Իսրայէլի մէջ փրկութեան կ'սպասէին։

(Շարունակելի)

ԱՌ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼՍ

ՄԱՏ Գ. ԴԱՏ Գ.

«Բացաւ եւ ասէր, Տեսանեմ զմարդիկս՝ զի երջին, իբրեւ զծառս»։

Մաթ. Ը. 24

Վերեւ յիշատածին նման լեզու կը տեսնենք ամեն նշանաւոր բարեկարգիչներու դրութեանց մէջ, և հոս կուզենք նշանակել իրենց կարեւոր դէպք մը գիտութեան պատմութեանը մէջ թէ, ուղիղ և ողջամիտ փիլիսոփայութեան երեւումը այլեւս կրօնական բարեկարգութեան՝ որ փրկեց զՄարդը Գիրս մեռացութենէ և դրաւ զայնս գիտնոց միանգամայն ազիտաց ձեռացը մէջ, որպէս զի անանց մտաց կազմութեանը մէջ տարբ մը լինի թողլով իր տպաւորութիւնները անանց բոլոր խորհելու և գործելու եղանակներուն վրայ։ Այս էր բարեկարգիչներուն գործը, անանց իւրաքանչիւրն իւր չրջանին մէջ ինչպէս հանդիսացաւ գլխաւոր գործակատարութեան ընդդէմ՝ նպատակելով կատեցնելու նորա ոյժն։

Հետեւապէս, իւրաքանչիւր ազ որ հմուտ է այս նիւթին, գիտէ թէ այն օրէն որ Աստուածաշունչ Ս. Գիրքն է լոյս բերուեցաւ այն խաւարէն որով դպրոցականութիւնն ծածկեր էր զայն՝ եղաւ խորհրդոց նոր և խորհրդաւոր տարբ այն ազգաց քրիստոնէութեանը մէջ որք օրհնուած էին իր լուսովը։ Նաև կը գտնենք թէ փիլիսոփայութիւն և գիտութիւն առանձով իրենց նոր ղեկերը, այնպիսի յառաջադիմութիւններ ըրին որ անծանօթ էր յառաջագոյն։ Ձշմարիտ է ալդպես, որ մերթ ընդ մերթ կը գտնենք նշանաւոր փիլիսոփաներ այնպիսի երկրայ մէջ ալ ուր Աստուածաշունչը կնքեալ գիրք մը համարուած էր, բայց և այնպէս կը գտնենք ալ որ անոնք չարունակ հակառակութիւն կրած են ղիրենք չրջապատող խաւարչին։ Ա. յապիսի փիլիսոփայ մը կը նմանի այն երկնային լուսաւոր մարմնոյն որ միայնակ կը կենայ։ Նա՝ պայծառ համառատեղութեան մը չը վերաբերիր։ Այն մթնոլորտը որուն մէջ ղինքը կը գտնենք՝ համամիտ չէ նորա լուսոյն յայտնութեան։ Եթէ կուզենք տեսնել մթնոլորտ մը ուր այսպիսի լուսաւորներ կելլեն ու կը ծագին համբաւին, տալով մխիթարանք և ընդունելով իրաւմէ այն վայելուչութիւնն որ կատարեալ օր յառաջ կը բերէ, և ուր իրենց ազդեցութիւնը դպալի կըլլայ փիլիսոփայութեան մը մէջ՝ որ կը հասնի բնութեան խորհրդաւորութեան և յառաջ կը բերէ իր ամենընտիր ձիրքերուն յօգուտ մարդկութեան՝ կրնանք գտնել զայն հոն, ուր Աստուծոյ խօսքը կը շրջագայի այնքան ազատ ինչպէս օդը զոր կը շնչենք և ուր իր ճշմարտութիւնը անաչդել և անխափան կը ծագի իրեւ այս յերկինէ։ Ուրեմն եթէ աշխարհ Լպարտական է Պէյքընի և իր կարգէն հեղոյ ուրիշ փիլիսոփաներու, Պէյքընն չատ պարտական է Աստուածաշունչին և Բարեկարգութեան որ ի լոյս բերաւ զայն մռայլութենէ։ Աստուածաշունչն է որ ըրաւ զնա ինչ որ էր և դրաւ զնա ուր որ է։ Եթէ ապրէր այնպիսի ժամանակի մը կամ երկրի մը մէջ յորում Աստուածաշունչը ազդեցութիւն ունեցած չըլլար կազմութեան մեր խորհրդոյ և

զանակնեւրուն, երբեք չէր կրնար լինել Սըր Ֆրանսիզ Պէյքըն մը։ Եւ եթէ հարցուի մեզ թէ, ինչու Աստուածաշունչը կանխագոյն ժամանակին մէջ Պէյքըն մը յառաջ չբերաւ՝ թէպէտ հարցը անպատշաճ է, իսկ պատասխանը պատրաստ։ Աստուածաշունչը Պէյքընի ժամանակէն առաջ Պէյքըն մը յառաջ չբերաւ, որովհետեւ Պէյքընի դասակարգէն եղող մարդոց մէջ այնքան տարածուած և ընդունուած չէր որ անոնց խնայատրական պանձուն կամ խնայական կըրթութեան վրայ ունենար գլխաւոր ազդեցութիւն մը։ Անկէ առաջ Աստուածաշունչին արժէքը բնաւ չէր գիտցուած դիանոց դասէն որ անով իրենց միտքը հարստացնէին անոր ուսումնասիրութենով։ Նա՝ անկէ առաջ երբեք հասած չէր իր տարածմանը այնպիսի կէտի մը, որ դիտնոց մէջ ընդհանուր կարծիք մը ձեւանար անոր նկատմամբ կամ ներդործութիւն մը ունենար, Բունաց եւ Հռովմայեցւոց ակատեմիաներէն դուրս ձգուած էր և իրենց կանոնական ուսումնառութեամբն անոր նկատմամբ, զայն «յիմարութիւն» յորջորջած էին։ Արդարեւ Ս. Գիրքն իր խնամատարեան եւ ճշմարտութեան ամէն հանդամանքներով անոնց անհասանելի չէր. բայց թէպէտ «ըսյոր կը ծագէր խաւարին մէջ, խաւարը չհմնցաւ զայն» և մեծ թիւ որչափ առեն որ կրնար ինչպէս ըրած են դիտունք անոնցմէ եռքը եկող սերնդոց մէջ ալ։ Սակայն կուգար ժամանակը երբ փիլիսոփայք որք իրօք արժանի էին այս անուան, պիտի ընդունէին եւ պատուէին ներշնչեալ Մատեանն։ Եկաւ այդ ժամանակը Պէյքընի եւ իր հռչակաւոր եղբայրութեան աւուրց մէջ եւ Ս. Գիրքը հաղարապատիկ փոխարինեց այն պատիւը զոր նոքա ընծայեցին իրեն, գիտութեան պատմութեանն մէջ առեղծելով թուական մը, որ տուաւ գիտութեան փոխան գերութեան ազատութիւն եւ դրկեց վնաս ամեն կողմ ծառայելու աշխարհի մը՝ յորմէ ծածկեալ էր յառաջագոյն բազդատաբար իր սակաւ դանձերն չբաւարութեան անձնասիրութեամբ։

Ուրեմն մեր աւուրց մէջ այսպէս ըլլալով գիտութեան վիճակը, և այսպէս ըլլալով այն փոփոխութիւնը զոր կրեց, անիրաւութիւն պիտի ըլլայ կարծել թէ ճշմարիտ կրօնն ոգւոյն դէմ է այն, մինչ ուղղակի հակառակն է։ Քայտնութեան իրը օժանդակ և դաշնակից պարտիմք ճանչնալ գիտութիւն։ Երբ կրօնական բարեկարգութիւնն տեղի ունեցաւ, փիլիսոփայութեան բարեկարգութիւնն չուշացաւ եկաւ՝ եւ Աստուածաշունչին տարածումը այն մեծ միջոցն էր երկուքին իսկ արդիւնաւորութեան։

Բայց գարձեալ տակաւին ուրիշ գիտողութիւններ ալ կան, այն է նախապաշարման նկատմամբ որոյ բարձման անձկութեամբ կ'ապատուի։ Այս նախապաշարում ոչ միայն անիրաւ կասկած և տեղւոյն տեղծեց ընդդէմ գիտութեան և գիտուններուն՝ բայց ժամանակ ժամանակ ընդդէմ գիտութեան անգութ հալածանաց ոգի մը զարթոյց։ Անուրանալի իրողութիւն մըն է որ փիլիսոփայութիւնն Քրիստոնէութեան պես իր մարտիրոսներն ունեցաւ։ Գիտու-

թեան մէջ ինչպէս մարդկային կենաց ուրիշ կարեւոր խնդրոց մէջ, մեծ մարդիկ ոչ թէ հետեւողք այլ առաջնորդողք կըլլան՝ և երբեմն ալ իրենց նմաններէն այնքան կը տարբերին դաղափարով՝ որ իրենց տեսութիւնք սխալ հակցուելով կամ սխալ մեկնութեամբ, դառն հակառակութեան կենթարկին։ Մինչ նոքա իրենց կեանքը և զօրութիւնը նուիրեցին դիտաւոր ընելու յօգուտ ամբողջ մարդկութեան, փոխան իրենց երախտաւորներ մեծարուելու, ընդհակառակն թոյլտուութիւն իսկ չունեցան վայելելու այն սէրն որ «երկայնամիտ է, քաղցր է, բարկութեան չ'դրդռուիր, չարութիւն չ'խորհիր։»

(Շարունակելի)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նպատակս չէ իրրեւ բանասաեղծ ոմն ներբող և դրուատիս կարգալ այն ազգային եւ համազգային նիւթոյ, այսինքն դաստիարակութեան վրայ, վասն զի դաստիարակութիւնն իւր թերի կամ լի նշանակութեամբ ամենուս հոգւոյն մէջ ալ որոշ տեղ մը ունի։ Ոչ ոք որ ղգացած եւ խնացած է մարդկային անհատից կարելիութիւններն՝ անտարբեր կը դանուի առայս։ Նա՝ որ գիտէ թէ թոթովախօս մանուկ մը Դեմոսթենէս մը կամ Կիկերոն մը կրնայ ըլլալ, կամ ծաղկասեր մանուկ մը՝ կրնայ բանասաեղծ մ'ըլլալ որպէս Հոմերոս, Վիրգիլ, Տանդէ եւ Միլտոն։ Նա որ կրնայ տրամաբանել թէ Պասկն, Տէ-Քարթ կամ Քանթ երբեմն ալ դէտ քայց հետաքրքիր մանուկներ էին քայց կրթութեամբ և դաստիարակութեամբ հասան ուր ասկաւք կարող են հասնիլ, այնպիսին փաստ չ'վնտռեր դաստիարակութեան ինդաստ և դրուատիս։ այնպիսին միջոցներ կը խնդրէ ղդաստիարակութիւն դիւրացնելու և ընդհանրացնելու։ Ա.ռ այս մի քանի խորհուրդներ կ'ուղեմ յառաջ բերել ի դաստղութիւն մեր դաստիարակայ որոց մի խոնարհագոյն անդամն ըլլալու պատիւն ունէի մի քանի տարիներ առաջ։

Կրթութեան կամ դաստիարակութեան իսկական նպատակն՝ մարդութեան անհատներն եւ անհատից-կմիջոցաւ ղմարդկութիւն կենաց դոր ձոյն պատրաստել է։ Վերացական բան մը չէ, ուրեմն, ճշմարիտ դաստիարակութիւնն՝ այլ գործնական է եւ մեր առօրեայ կենաց հետ սերտիւ կապակցեալ։ Ուստի դաստիարակութիւնն չկրնայ է իւր նպատակէն երբ չառաջնորդել ղմանուկն ճանչնալ կեանքի պայմաններն, եւ կեանքի գործն, կեանքի ճշմարիտ նշանակութիւնն եւ նորա իրականացման ընտրելագոյն եղանակներն։ Եւ եթէ ըսենք թէ ճշմարիտ կրթութիւնն մարդոյ ֆիզիքական, բարոյական եւ հոգեկան տարերց ներդաշնակ եւ համերաշխ զարգացում մին է, մեր ընթացիկ դաստիարակութիւնն որչափ թերի սխալ դանեմք։

Քաճախ կրկնուած եւ անժխտելի ճշմարտութիւն մ'է թէ ժողովրդային եւ ընդհանուր զարգացման համար ծնողք ինքեանք կրթուած ըլլալու են, որպէսզի իրենց զաւակներն կըրթութեան ճամբան մէջ առաջնորդեզ

Հոլորանէ անակ, բայց ուսոյ կրնան ստանալ այդ ընտիր կրթութիւնն որ իրենց ղաւակաց փոխանցել պիտի արժէ, վարժապետներէ. բայց սրբա դաստիարակներ չեն։ Մեր վարժապետաց չատերն ըմնատկ կապկայնողներ են անբանաւոր նմանողութիւն մը պահանջելով անոնցմէ։ Կրթութիւնն մեր վարժապետներէն բոլորելու է։ Նախ վարժապետք կրթուելու եւ դաստիարակուելու են, եւ հապա յանձն առնելու են աղդայինն եւ ժողովրդական այդ սուրբ եւ նուիրական դործն։

Յաւալի է ըսել որ մեր վարժապետաց եւ վարժուհեաց չատեր յանձն առած են իրենց այդ ընկերական յոյժ կենսական դործն առանց մասնաւոր նախապատրաստութեան։ Մի փոքրաթիւ պատուաւոր բացառութեամբ, մեր վարժուհիք եւ վարժապետք առ հասարակ այնպիսի անձինք են որ ուսման ընթացք աւարտած են վարժարանի մը կամ ուսումնարանի մը մէջ առանց կանխաւ կրթիչներ ըլլալու նպատակին, ուստի ուսումն առած են առանց նկատած եւ դիտած ըլլալու թէ ինչ են, եւ ինչ էին ամէնէն յաջող մեթոտք որովք իրենց ուսուցիչք կրցին դիրենք կրթել։ Կարի հասարակ է աղդի մը կամ ժողովրդեան մը մանկունքն յանձնել հասարակ վարժապետաց, որք լաւ կընդնին եթէ իրենք տարիներ տալին ճշմարիտ կրթութեան, որուն եւ էութիւնն հասկնալու համար։ Ստոյգ է որ ժողովրդին համբերող է, եւ կը սպասէ որ վարժապետն փորձառութիւն ստանայ եւ կրթական դաղնիներայ խելամուտ ըլլայ, բայց ոչչափ մեծ զոհաբերութիւն հարկաւոր է առ այս։ Եւ կրնա՞ք իրականացնել թէ մեր զոհած ստակ, կամ նիւթական բաներ չեն, այլ հանճարներ, այլ իմացական տաղանդներ։

Կրթենք ուրեմն մեր կրթիչները։ Մեր մէջ մանկարանները կամ ծաղկոցներու Դասատու կը կարգենք դեռատի երիտասարդներ եւ օրիորդներ, եւ կը չատանանք եթէ այդ վարժիչներ հասկանալի կերպով քիչ մը կարդալ դիտնան. իսկ բարձրադոյն ատիճանի վարժոցներու համար մեծաչան ենք տարեց եւ փորձառու անձինք դտնել։ Այս մեր թիւր դրութեան չատ սուղ զոհեր տուած ենք եւ կուտանք։ Հասարակ ընթերցանութիւնն կրթական ամենապարզ եւ հեշտ տարրն կը նկատուի, եւ սակայն մենք ամենքս լաւ կը յիշենք մանկութեան այն տաժանելի աշխատութիւնները զոր թափել տիպուած էինք նախ տառերու անուններն եւ հապա անոնց ձեւերն ուսանելու համար։ Սոյնպէս եւ թուաբանութիւն։ Սոյն թիւր դրութեամբ քանի՛ քանի սուր մտքեր եւ հանճարներ բթացուցած ենք, եւ քանի աշակերտք նողկանօք կը նային դէպ-դասի եւ մատենից վրայ։ Թուի թէ չդիտնալու ենք աւանդական կարգն եւ մանկանց տալու ենք ամենէն փորձ եւ խելահաս դաստատուն, որ թէ անձնական վարձառութեամբ եւ թէ այլոց թելադրութեամբ հասկցած է մանկանց ընութիւնն եւ հակամտութիւնները։ Մանկանց դաստիարակն այնչափ մեծ միտք մ՚ունենալու է որ կարենայ ուսմամբ եւ վարձառութեամբ իրեն պատկերացնել մանկան

մը կարելիութիւններն և հաւանականութիւնները, և նոցա յաջող իրականացման ձգտիլ։ Առ այս ամեն ուսուցիչ, մանաւանդ դաստիարակ պէտք է հոգեբանութեան հմուտ ըլլայ։ Հոգեբանութիւնն հոգւոյ կամ մտայ բնախօսութիւնն է։ Դաստիարակ մը քալ գիտնալու է այն օրէնքները որ մարդկային հոգին կամ միտքը կը կառավարեն։ Անհրաժեշտ որ տեղեակ է հոգեբանական ուսմանց, կրնայ առաւել յաջողութեամբ և հեշտաւ մուտ գործել ի սրբութիւն սրբոց հոգւոյն։ Երբ ուսուցիչ մը գիտէ այն սկզբունքները որ զուգորդութեան և լսողութեան օրինաց կը վերաբերին, կամ յիշողութեան և տեսութեան՝ լաւ ևս կրնայ իրեն յանձնուած մանուկները առաջնորդել բարւոք կրթութեան ուղւոյն մէջ։ Հոգեբան դաստիարակ մը, կամ նոյնիսկ ուսուցիչ մը կրնայ հասարակ ընթերցումն սորվեցնել, առանց մանկան միտքն տառերու այս ու այն չարքերով ծանրաբեռնելու, կամ ի թուաբանութեան կը վարժեցնէ իւր աշակերտները առանց անոնց մտայ մէջ թուերը խլճռնելու։ Ծեսայ հոգեբան դաստիարակ մը, Բրօֆ. Ֆրէնք Հօլ, որ փորձի կարգ մ'ունէր փորրիկ մանկանց, Դաստիարակին զուգորդութեան օրինաց կիրառութեամբ յաջողած էր առանց Քերականի, Հեքիատանի, կամ Ընթերցարանի, կարգալ սորվեցնել այբ-դասին մէջ գտնուող քանի մանկանց. որք յաջողագոյն կը թուէին քան բարձրագոյն կարգին աշակերտներն։

Նպատակս չէ մեթոտներ թելադրել այլ հաստատել թէ կան նոր և ընտրելագոյն մեթոտներ։ Ուսուցման այս նոր եղանակներ արդիւնքն են փորձառութեանց կամ գիտական մտաբերութեանց։ Սոյն եղանակաց ամենէն ընտրելիներն պէտք է ընդհանրանան և ի կիր արկուին մեր ուսուցիչներէ և դաստիարակներէ, որպէս զի մանկունք դաստիարակուին ամենէն բանաւոր և յաջող եղանակներով կամ մեթոտներով։ Ոչան գի ինչ արժէք ունի մեր ծիծ դարու մէջ ծնած ըլլալն, և ապրիլն, եթէ միջնադարեան եղանակներով կ'ապրինք մինչ իսկ մեր կրթական գործոյ մասին։ Մեր կրթական բաղում հաստատութեանց վրայ դեռ լուսաւորութեան արշալոյսն իսկ ծագած չէ։

Ես կը փափաքիմ մի քանի եղանակներ, կամ միջոցներ թելադրել որովք կրթական ընթիր մեթոտներ ընդհանրանան մեր ուսուցչաց պատկառելի դասուն մէջ, վասն զի երբ կրտսերագոյն անգամ մը ուսուցչական մարմնոյն, ես վաղուց ղգայած էի նոր եղանակաց կամ մեթոտներու ներմուծման անհրաժեշտ պէտքն։

Ա. Կրթական մտաւորականութեան բարւոք ծաւալումն ուսուցչաց մէջ՝ մեծ ծառայութիւններ կը խոստանայ, եթէ կրնանք փորձերէն գտնել։ Եւրոպական և Ամերիկեան աղգայ մէջ թերթեր կան որ կրթական մեծ դործոյն յատկացեալ են, և բայ առեալ այն բաղմաթիւ հանդէսներ և պարբերականներ որոց ծաւալն ու նպատակը կատարեալ կրթական ընթիր յօդուածներ տալ ի չարս այլոց։ Սոյն կրթական մտաւորականութիւնը, եթէ ըլլան յօդուածք, կամ մտա-

եանք, ուսուցչի մը գործիքն են, որ պէտ ոգոյն կամ ազգանն հիւանդին է։ Ուսուցիչ մը ուրեմն կամ անհատաբիմ է իւր կոչման և կամ անդէտ իւր պաշտօնի կարեւորութեան որ անհոգի կը գտնուի օգտելու այլոց վարձերէն և փորձառութիւններն որոց արտայայտութիւնն կընայ գտնել ի կրթական մատենագրութիւնս, միշտ թարմ և միշտ նոր և թեզադրական, ձշմարիտ դաստիարակի մը պարտքն ինանգամայն հաճոյքն ըլլալու է յառաջ քան այլ ինչ ի ձեռս ունենալ ընթացիկ կրթական մատենագրութիւնն, և քննել ու քննադատել զայն, և փորձել ու հաստատել այն ընտիր մեթոտներ որ վրիպած չեն այլոց ձեռագ մէջ յաջող արդիւնք բերել։ Որպէս զի կրթական մատենագրութիւնն մեր մէջ ընդհանրանայ և պահանջեալ արդիւնքն յառաջ բերէ, մեր խմբագիրք առնել կամ նուազ ջոհաբերութիւններ յանձն առնլու են։ Կրթական յօդուածոց հեղինակութիւնքն և թարգմանութիւնքն մի կարեւոր մասն կազմելու են մեր այժմեան լրագրութեան։ Այդքն լրագրութեան իսկական պարտքն է ժողովրդական կրթութիւն ծառայել առնէն օրինաւոր և բանաւոր միջոցներով. և ահա ընտիր առարկէզ մը գործունէութեան և ծառայութեան։ Թող չարաթաթերթք, կիսամեայք և ամեհայք մանուկ ուշադրութիւն դարձընեն կրթական մեծ գործոյն և ուսումնասիրութեան նիւթ մատակարարեն այն ուսուցչաց համար, որք անձկանօք կ'անձկան հաստատմութեամբ ծառայել իրենց պաշտօնին մէջ. և սակայն միջոցք պակասած են նոցա դիմանալու փորձ դաստիարակաց յաջող կերպերն։ Ինձ կը թուի թէ խմբագրութեանց համար դիւրին է ճարել կարող ուսուցչաց գործակցութիւնն թէ թարգմանութեանց և թէ հեղինակութեանց մասին։ Թող առաջնակարգ յօդուածներ երեւին մեր թերթերու մէջ և ես քաջայայս եմ թէ մեր այժմեայ բանաստեղծութիւններէ (romances) և նորավէպերէ (անեկդոտակ վէպիկներէ) աւելի պիտի ծառայեն ազգին, և ի բաղում գէպս առաւել պիտի գնահատուին մեր ուսուցիչներէ, երբ խմբագրութիւնք զոյն ծառայութիւնն ընեն, ուսուցչաց կը մնայ գնահատել զայն և հաճութեամբ ընթերցանուլ այդ աշխատութիւններն որ իրենց բարւոյն համար ճարուած են և հրատարակուած։ Թող թերթերու յանկերու մէջ վերջերէ աւելի կրթական աշխատութիւններ փնտռեն ու կարդան։ Թող իրենց մատենադարաններու մէջ հաս ու հան, և եթէ կարելի է աւելն աեղ երեւին կրթական մատեաններ, կենսագրութիւններ և հանդիսեաններ։ Թող վարժապետք նաբոլէոնի կեանքէն առաջ կարդան Փէսթիլոցզիի և Ֆրէօպէլի, մեծ դաստիարակաց կեանքերն։ Թող ունենան Պագոնի, Մարսէլի և Ուայդի դրութիւնքն, և պիտի գտնեն թէ լուսագոյն և յաջողագոյն վարիչներ եղած են և կրթական պաշտօնն յանարժանս չեն վարեր, եւ եթէ կան դեռ վարժապետներ որ, որ և է թերթի մը բաժանորդագրեալ չեն, թող առաջին պատեհութենէն օգտին քիչ մը խնա-

յողութեամբ։ Թող ժողովուրդը չ'ընկատէ ղեսուցիչս իբր հասարակ դործաւորներ, որ կը դործեն և աւուր ժամուց արագ անցքն կը խնդրեն։ Թող վարժապետի մը երկու մեծ դործերն ըլլան ՈՒՍՆԻԼ և ՈՒՍՈՒՑԱՆԵԼ։ Թող մէն մի օր աւելցնէ վարժապետի մը հմտութիւնն ու գիտութիւնն։

Բ. Ուսուցչական կաճառները ալ մեծապէս կը ծառայեն սոյն նպատակին։ Մեծ վարժարաններու ուսուցիչներ շաբաթական ժողովներ ունին ուր վարչական խնդիրներ յաւէտ կը քննուին քան կրթական։

Դպրոցայ ուսուցչական մարմինք պէտք է մեթոտները ուսումնասիրեն իրենց դպրոցներն յառաջադիմութեան չաւղին մէջ դնելու, և զերծ պահելու յանդգնաց այն մեծ շարքերէն որոց դոյութիւնն մտատանջ ուսուցչայ վերագրելի է։ Դիտեմ ուսուցչայ ոմանց համար մեծ խնդիր մ'է թէ ինչպէս կրնան աշակերտաց ոտքն ու ձեռքը կապել որ չշարժին, և անոնց չրմունքը փակել որ չխօսին։ Ցիշենք այն ծանր և անբռնաւոր պատիժներն զորս կրեցինք ի մանկութեան բաւ մը չընչերնուս համ չարժուամ մը ընելնուս համար։ Աշակերտայ կողմանէ լռութիւն, անխօսութիւն և անշարժ հանդարտութիւն առհասարակ մեր վարժապետայ դաղափարականներն են, բայց արդեօք ասոնք մանկական բնութեան հակառակ ըլլալով՝ ճշմարիտ դաստիարակութեան եղանակին ալ ներհակ չե՞ն։ Ուսոմն ուսուցիչը թող իրենց չարաթիական ժողովոյ թանկագին ժամերն նաւիրեն նոր մեթոդներու և կրթական նոր մատենադրութեան ուսումնասիրութեան։ Թող քննեն և քննադատեն զայնս և ընտիր արդիւնքներ յառաջ բերելու ձգտին։ Ինձ կը թուի թէ դպրոցական անհերգի անկարգութեանց չատեր պիտի չքանան և այլ ևս հարկ չպիտի ըլլայ պատիժներ հնարել. և պատժոց նոր կերպեր յղանալ։ Սիրենսըր կ'ըսէ թէ՝ Դաստիարակութեան նպատակը ճգնաւորական չէ, ուստի հարկ չկայ աշակերտայ ստիպել յամպէսս չարչարուիլ ու նեղուիլ. պէտք է, ուրեմն, ուսուցիչը նոր կերպեր դործածէն աշակերտայ ներքին մղումներն յօդուտ և կիր արկանելու։ Ա՛ռ այս վարժապետական ժողովներ ինչո՞ւ չեն կրնար ընել իրենց չարաթիական նիստերու մէջ։ Երեւակայեցէք տասնեակ մը կրթեալ ուսուցիչք որ յանձն առած են կրթութեան մեծ ու նուիրական դործն։ Սոքա թող չարթէ չարաթ միմեանց քով դան քննելու կրթական նոր ու հին եղանակներ, թող դաղափարք դաղափարայ չվուին և թերագրութիւնք իրարու հետ բաղդատուին և ահա կրթական դործն իւր հին տապատուին և ձանձրոյթը կը կտրատանէ և նոր հաճելիութիւն մը հագնի։ Ամենէն զուարճալի արհեստն կամ դործն իսկ իւր տաղտուկը կը պատճառէ, եթէ զայն դործածողն չդիտենայ լաւագոյն և հեշտագոյն կերպեր ու եղանակներ։

Ուսուցչական կաճառներու մի այլ կարի օդտակար ձեւն է տնարնային վարժապետանոցն. որպէս զի նահանգի մը այլ և այլ դաւառաց մէջ կրթական միօրինակ տիպար մ'ըլլայ,

մէն մի դաւառի ուսուցիչը և այդ պաշտօնի թեկնածուք ի մի կը խմբին և կ՚ունկնդրեն վորձառու և յաջող մանկագէտներու հրահանգիչ դասախօսութիւններուն և կը դիտեն անոնց կրթչական վորձերն։ Ա.յս հաւաքուիլնք մէկ կամ առ առաւելն երկու շաբաթ կը տեւեն յետ որոյ թեկնածուք և կառնաւոր կերպիւ արձանագրեալ վարժապետք կամ վարժուհիք քննութիւն կանցնեն և կը սահանան ուսուցչութեան արտօնագիրը։ Սա իւր կրկին առաւելութիւններն ունի։ Նըր համբակ ուսուցիչք և թեկնածուք ուշադրութիւն կ՚ընծայեն կրթական եղանակներու բացատրութեանց, մասամբ դիւրացուցած կըլլան իրենց պաշտօնի գործը, և բաժանորդ կ՚ըլլան իրենց ե.րիցադոյներու վորձառութեանց։ Ա.յս հաւաքուիլնն մըտիմ մ՚եւս կուտայ մանաւանդ նոր կերպերը և եղանակները ուսումնասիրելու, վասն զի դուն ուրիք կը պատահի որ մասնակ էտ մը առ ըստ ամէ կանգնի նոյն բանիմաց և կիրթ ուսուցչաց և թեկնածուաց առջև եւ յեղյեղէ նոյն բանն։ Սոյն վարժապետանոցներու մէջ կը քննուին դարձեալ այդ դերժուարութիւնք որ ամէն ուսուցչի առաջեւ կ՚երեւին առ հասարակ։ Ուսուցիչն և ուսուցչուհին կը դիմեն յայս վարժապետանոցներ նոր մեթերք առնելու և կը վերադառնան ճոխ եւ հարուստ։

Պ. Երրորդ կերպ մ՚ալ դպրոցաց անշուշտ բարձրագոյն վարժարանաց և ուսումնարանաց մէջ Մանկավարժութեան կամ Դաստիարակութեան մասնաճիւղն ներմուծելն է, կրթական այն բարձր հաստատութիւնք որ թուի թէ պաշտօն յանձն առած են ուսուցիչներ տալ դասատուական դերպրոցաց՝ բարոյական պարտականութեան ներքև են կրթական պաշտօնի պահանջներն, և ընտիր եղանակներն ծանօթացնել մանաւանդ այն աշակերտաց, որ յետ ուսումնառութեան պիտի ուսուցանեն։ Ձեռ առնոյ աշակերտութեան որչափ դժուար է վարժապետ ըլլալ առանց դիտնալու այն սկզբունքներն, որ բարւոք կը ծառայեն կրթական պաշտօնի կատարման։ Սոյն մասնաճիւղի ներմուծումն իւր այլ բարիքներն ունի։ Ա.ռանց մէջ նկատելի է ընտանեկան կրթութեան տուութիւք մասնաւոր մղում։ Կրթութիւնն կաղ է ցորչափ ծնողք և ուսուցիչք չեն գործակից նպատակաւ և եղանակաւ, իսկ երբ ծնողք և ուսուցիչք միանգամայն հրահանգուին կրթական մեթոտներու մասին, յայնժամ դործը որչափ կը հեշտանայ։ Թող դպրոցայ ուսմանց շարքին վրայ մանկավարժութիւնն ալ աւելնայ, և նա՝ որ ուսուցիչ պիտի լինի թող խնամով ուսումնասիրէ այդ ուսումն, և նա ալ որ թէև ուսուցիչ չպիտի ըլլայ բայց վաղ կամ անագան ընտանիք պիտի կազմէ՝ թող ուսանի մանկավարժութեան տարերքն, և ահա շատ չանցած ժողովրդական կրթութիւնն պիտի յառաջդիմէ մեծագոյն դործակցութեամբ ուսուցչաց և ծնողաց։ «Կրթէ մանուկն իւր ճամբայն ակսած ատենը։» Բայց թող կրթուին նախ ծնողք և դաստիարակք կամ ուսուցիչք նախ քան զկրթելն։

Կը վերջացնեմք սոյն թեւադրութիւնք, յուսալով որ պաշտօնակից բարեկամք պիտի ընդունին զայն ոչ սով որով դրուած է յօդուածն։

Կ. Մ. Մ.

ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐԸ

Առաջին մարդն մերկ եւ տկար ներուած աշխարհի մէջ, նորա սեռնդն աշխատութեան կը պարտի այն ամեն բարիքները զորս կը վայելէ այսօր իբրեւ առանձնաշնորհեալ էակ, եւ նաեւ այն գերագոյն կարողութեան որով օժտեալ է Արարչէն եւ որով կը ծառայեցնէ իրեն բնութեան զօրութիւններն։ Աշխատութիւնն եղած է իրեն համար այն ալքիմիատատա միջոց, որ զօրացուցած է դինքն իր տկարութեան մէջ, հալթած է արգելքներն նորա քայլից առջեւ եւ չնաութեան տխուր եւ ամայի անապատներէն անցնելով դանոնք տարած հասուցած է բարօրութեան ծաղկալից ու մրգաւէտ դաշտերու։

Մարդն երբ գառաջինն երեւցաւ երկրի վրայ, ապագէն կարի թշուառ արարած մ'էր զուրկ այն ամեն միջոցներէ, զորս բնութիւնն տուած է ամեն տեսակ անասնոյ միջոց ի պաշտպանութիւն իրենց անձին։ Ջուրկ այն բնազդումներէ որոնք անասունք օժտեալ կը ծնին եւ որովք պիտեն ի գործ դնել իրենց կենաց պահպանման կարեւոր հնարքներն, Ամայութիւն մը կը տարածուէր իր բոլորտիքը, սոսկալի արիւնռուչ գազաններ կը թափառէին այն վայրենութեանց մէջ. գիշեր ատեն խաւարը կը թանձրանար երկրի վրայ, եւ անօգուտ կը գոլծէր իր աչերն։ Անձրեւն կը թրջէր դինքն եւ կը տառեյնէր ցուրտը, ինչպէս կարելի էր ապրիլ այդքան վտանգներու մէջ, ինչպէս կարելի էր հայթայթել անուռդ եւ պահպանել դիւր էութիւն այսքան տարերից պատճառներու մէջ տեղ։

Բայց մարդուն կարողութեան աղբիւրն ու գաղտնիքը իր իսկ մէջն էր, եւ աշխատութիւնն երեւան պիտի բերէր զայն։ Առաջին օրէն հասկըյաւ իր կենաց սոյն օրէնքն, իր երջանկութեան սոյն պայմանն, աշխատեցաւ եւ ահա տակաւ առ տակաւ փոխուեցաւ ամեն ինչ իր շուրջ, տակաւ առ տակաւ մեղմացաւ իր վիճակի խստութիւնն։ Գործիք եկան օժանդակել իր ձեռաց ակարութեան, արուեստք ծնան, դիտութեանց հիմերն դրուեցան։ Կենդանիք սկսան հնազանդիլ եւ ծառայել իրեն, ոմն իր մորթ, ոմն իր միս, ոմն իր կաթ մատուցանելով նմա, և ձին ու էշն ընծայեցին իրենց ամուր գաւակն։ Ոչխարաց գեղմն արնկոց կեղեւն եւն, եկան զգեստուց ձեռաց նեղքեւ ծածկել իր մերկութիւն եւ ծառոց բունք եւ անապատաց աւազք և լերանց ժայռեր կազմեցին իրեն բնակարան անբոյթ։

Ճառագադիմութիւն կը ծնեը յաշխատութենէ, և կը բերէը զիւր բարիքները հետզհետէ որոց թիւ պիտի չատնար աճելով անվերջ։ Ճառագադիմութիւնն էր դասատ աշխատութեան որ կուգար կերպարանափոխել զաշխարհ, ոչ գիշերոյ թանձր խաւարն եւ ոչ ձմեռան սառուցիչ բուքն այլեւս կը նեղէին զմարդ զի նա իր հնարագիտութեամբն կը փախանակէր լոյն արեգական եւ յերկիր կը փոխադրէր նորա ջերմութիւնն։ Երկրիս ընթերքք կը բացուէին, դուրս կերկնէին այն գանձք, զորս թագուցած էր անդ մայր բնութիւն. եւ պղինձ, երկաթ, ոսկի, արծաթ եւ այլ մե-

տալը աղքի աղքի կուգային մարդոց ձեռաց մէջ ձուլուիլ ի պէս պէս դործս եւ ի զարդ։

Կը քննէը մարդն բուսային դասաւորութեան տեսմերն եւ ուսանելով նոցա զօրութիւնքն, զժանս իբրեւ անուշդ, զմանս իբրեւ դեղ ի կիր կառնուր եւ այլովք կը զարդարէր իւր պատէկներն և կ'զբօսնէր իւր ականդղիքն եւ անգուանն։ Երկրէ յերկինս կը վերացնէր իւր աչերն կը խորհէր երկնային մարմնոց վերայ, կ'ուսումնասիրէր նոցա չարժմունքը եւ կը կարդէր զայնս աղդարար ժամանակի հալվմանց եւ առաջնորդ իւր ուղեւորութեանց մէջ։ Ո'չ եւս կարդելուին գինքն ահագին հեռաւորութիւնք յամուրք եւ տարածութիւնք ծովուց, այլ կուգեւորէր, ո'չ ապաքէն տրագընթաց երիվարք եւ արագահոլով անիւք կը թռուցանէին գինքն ի հեռաւոր երկիրս։ Ո'չ ապաքէն ծառոց դոդհալ բունքը կը սահեցնէին գինքն անհատատ տարերց վրայ մաս մը պատատուի մէջ բանտելով հոգին կրնար մարդն հրամայել. անոր մղել դոդհալ բունն եւ տանել գինք ուր որ կամէր։

Դործակցութիւնն բազմապատկած էր աշխատութեան զօրութիւնը, եւ մինչ մարդիկ հեռագետ մեծագոյն միութիւններ կը կազմէին, գիւղերն տեղի կուտային քաղաքներու, այնքան եւս կերտագէր յառաջադիմութիւնն կը ծաղկէին արուեստք, կը զարդանային գիտութիւնք, եւ կաճէր թիւն աշխատութեան հրաշալեաց։ Երբ արուեստք կը դիւրացնեն կեանքն՝ կենաց պիտանութեանց հայթայթմամբ, դեղարուեստք կուգան դեղեցկացնելըզկեանս, երեւակայութիւնն զբօսնել, ղդայնութիւնն յուզել բարձրացնել։ Մարդն կը լինի նկարիչ, քանդակադործ, ճարտարապետ, երաժիշտ, այսպէս Աստուածային Արարչութեան գով կը բարձրանայ մի այլ արարչութիւն որ արգիւնք է մարդկային ճարտարութեան և աշխատութեան։ Եւ երբ ճարտարապետն ի պատիւ մեծ Արարչին կը կանգնէ հոյակապ շինուածքն երկրպագութեան հանգոյն Սրբոյն Պետրոսի Տաճարին, եւ երաժիշտն կ'արձակէ յինքեր իւր երկնային օրհներգն, Աստուած ալ կ'ղմայլի մարդկային աղդի տուած հանճարոյն այդ արգասեաց վերայ, դեղեցկապոյն ձօն արարածէն առ Արարիչն։

Մարդկային աշխատութիւնն զբաղութիւն իսկ ձեւափոխած է, նա՝ ծովին ի ցամաք եւ ցամաքն ի ծովափոխարկած է. նա՝ ջնջած է հեռաւորութիւնները չոգիով ձորերու վրայէն և լերանց նեղքերէն անցուելով երկաթեայ ուղիները, եւ ծովուց վրայ ընթացնելով շոգեշարժ նաւեր։ Մարդուն յմացականութեան գործունէութիւնն կը սանձէ երկնից կայծակը, եւ նիւթական թելերու վրայէ անդիւթ խորհուրդներ կը թռուցանէ միջոցին մէջէն այնքան արագ, որքան միտքն իսկ։ Ո'հ մեծ է մարդն իւր աշխատութեամբ իւր գիտական և բարոյական կարողութեանց կիրառութեամբ։ Եւ իւր մեծութեան գաւազանն է Աշխատութիւնն։

Հ. ՓԵԼԼԻՕՆ Վ. ՂԱԶԵԱՆ

ԻՆՉ Է ՄԱՐԴՆ ՖԻԶԻՔԱՊԷՍ

Մարդկային մարմնոյն մէջ են թըւով երկու հարիւր վեցտասն երեք փոքր ու մեծ ոսկերք, նաև հինգ հարիւր մկանք, և մարթոյ ծակախիք՝ հազար բիւր։ Անդադական խոզովակին երկայնութիւնն է երեսուն երկու ոտք։ Զափահաս մարդու մը արեան ծանօթ քանակութիւնը միջին հաշուով տասն եւ մէկ քաշ կամ ամբողջ մարմնոյն ծանրութեան մէկ հինգերորդն է։

Սիրտը հրաշակերտ դործարան մ'է չորս մատ ատամագծով՝ եւ վեց մատ երկայնութեամբ որ մէկ վայրկեանի մէջ եօթանասուն անգամ կը բաբախէ, մէկ ժամու մէջ չորս հազար երկու հարիւր անգամ կը ատոփէ, մէկ օրուան մէջ հարիւր հազար ութ հարիւր անգամ, իսկ ամբողջ տարուան մէջ երեսուն և վեց միլիոն ութն հարիւր ինսնսուն երկու հազար անգամ։ Մէն մի բաբախման միջոցին քսան և հինգ տատմ արիւն կատասխանէ իւր խոռոչներէն, մէկ վայրկեանի մէջ չորս քաշ և ժամը երկու հարիւր քառասուն քաշ կարձակէ և այսպէս մարմնոյն մէջ եղած բոլոր արիւնը երեք վայրկեանէն կը կատարէ իւր շրջանը։

Ստանոնման է մի ձուաձեւ՝ լայն և առաձգական դործարան կազմեալ երեքպատիկ՝ թանձր ու բարակ թաղանթներէ, ուր կը մտնուի պինդ ու հեղուկ ամեն տեսակ կերակուրն քիմիական ներդործութեամբ, որ կը կատարուի միշտ միասմամբ մարդէն թթուայ երբեակ մարսողական հիւթոց։

Թոռևրև իրենց սովորական ատաֆանի մէկ ուռուցման լեցուն ատեն՝ իբր մէկ կալոն կամերկու հարիւր երեսուն և մէկ խոլանարդ մատ օդ կը պատրաստեն, մէկ ժամու մէջ միջին հաշուով՝ հազար երկու հարիւր անդամ շնչառութիւն կընեն, իւրաքանչիւր օրուան մէջ քսան և չորս հազար կալոն օդ կը ներշնչեն այսպէս ձրիաբէս։ Թոքերուն օդոյ խորշերուն մակերեսի բոլանդակ տարածութիւնն առաւել քան քսան հազար քառակուսի մատնաչափ է, որ դրեթէ հաւասար է տասնեվեցու ոտք կողմեր ունեցող քառակուսի սենեակի մը տարածութեան կամ յատակին նայելով։ Զափահաս արուի մը ամբողջ ուղեղին լման կշիռն միջին հաշուով ճշդօրէն չորս հարիւր ութսուն տրամ հաշուած են, իսկ էգի մը ուղեղն երեք հարիւր քսան տրամ է կըսուի։ Մարմնոյն բոլոր ջիղերն կապակցեալ են ուղեղին հետ, թէ ուղակի կամ թէ ողնայարին ծուծովը։ Ջիղերն իրենց ճիւղերովն ու մանրաճիւղերովը տասն միլիոն ըլլալ կը հաշուի։ Մարթը կը բաղկանայ երեք խառնուրդ որոց թանձրութեան չափը կը զանազանի մեկզմեկէ, մարթին թանձրութիւնն է մէկ չորրորդն մինչեւ մէկ ութերորդ մատնաչափ։ Մէկ քառակուսի մատնաչափի վրայ մթնոլորտն կը ճնշէ հինգ քաշ օդ։ Սպա չափահաս մարդու մը վրայ տասն եւ չորս հազար քաշ օդոյ ճնշում կայ։

Մարդն՝ աքանչելի եւ դաղանալից արարած մ'է քան զամենայն արարած։ Ով որ կը բաղձայ հետազօտել ամենևնասա Արարչին դործերն եւ քննել դարմանակերտս, եւ հիանալիս՝ նա պէտք չէ երթայ եւ թափառի

զայնս վնասուիլ յայլ աշխարհի՝ կամ այլ ուրեք երկրագնտիս մէջ, այլ թող ինքզինք՝ միայն ինքզինք քննէ, ապաւէն յաղուշ կրթի։ Եւ վնասելով խորամանկութեան ու վերահաս բուն իւր պաղտնեաց՝ յայնժամ թող դիմէ ապաշխարհանաւ՝ «Ինչ ահաւոր և սքանչելի արարած մ՚եմ ես։»

Զմիւռնիա

Կ. Հ. ՊԷՇԿԷԹԻՐԵԱՆ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ

Բարեկամութիւնն վսեմագոյն սիրով մը միացեալ մարդերու այն վիճակն է՝ որով զօրաւոր եւ ունակական հաղորդութիւն մը կը դոյանայ երկու կամ աւելի անձանց մէջ զիրար երջանիկ ընելու։

Բարեկամութիւնն կը բաղկանայ ի սիրոյ և ի յարգանաց կամ վարկուածէ. ուր որ այս երկուքէն մին կը պակսի հոն բարեկամութիւն չկրնար գոյանալ։ Կրնայ ըլլալ որ անձի մը ունեցած բարի յատկութիւններուն տեղեակ ըլլանք, և կրնայ ըլլալ որ նոյն յատկութիւններն ունենալուն համար յարգենք և պատուենք զայն, և սակայն առանց դէպի անոր սիրտերը բարեացակամութիւն ունենալու չը կրնայ ճշմարիտ բարեկամութիւն ըսուելու արժանի բան մը գոյանալ։

Ճշմարիտ բարեկամութիւնը կըրնանք վայելչապէս «կենդանի գիրք» անուանել, քանզի նա յաւերժ և վիշտերը բժշկող զօրութիւն մը ունի, որը բնականապէս կուգան մարդուս վրայ աշխարհիս ներկայ դրութեան մէջ։ Հարուստէն մինչև յետին ապրատը չկայ մէկը որ այս գեղին կարօտութիւն չունենայ, եւ նորին չարունակութիւնը իւր հարազատութեան յայտարարն է, «Բարեկամը ամեն ատեն կը սիրէ, ու եղբայրը նեղութեան աւուրի համար ծնած է» կըսէ իմաստութիւնը։ Նեղութիւնը բարեկամութեան բուրաստարն է։ Ցաղթողութիւնը բարեկամներ կ՚ստեղծէ, իսկ ձախողութիւնը կը փորձէ զանոնք։ Այս փորձին առջև բարեկամ անուանին արժանի դանուածներու թիւը սրբան կը նուազի։ Դժբաղդաբար այսպէս ըլլալ կը գտնենն ժամանակի փորձառութեան դիտողութիւնը։

ՆԱՄԱԿ ՍԿՈՎՏԻԱՅԷ

Դիտողութեամբ և փորձառկութեամբ հաստատուած է որ մարմնի մը երթ չատ կարճ ժամանակ փոփոխակի տաքի և ցուրտի ենթարկուի, հապա թէ ղգալի աղդեցութիւն մը կը կրէ տարբեր կամ ցուրտէն։ Եթէ երկիրս, փոխանակ 12 ժամ արեգական ջերմութեան ենթարկուելու և ապա 12 ժամ անկէ զրկուելու, ամեն երկվայրկեան մէկ վիճակին մէջ անցնէր, հապա թէ ոևէ օգուտ պիտի քաղէր այդ լուսաւորէն։ Նմանապէս ուղեւոր մը չատ անգամ այդ կացութեան մէջ կը դանուի երբ նոր երկիր մը կ՚երթայ։ Այսօր կը տեսնէ գովելի բան մը, վաղը կը տեսնէ խոշընդի բան մը։ Սղէկ բաներ և գէշ բաներ այնչափ շուտ կը յաջորդեն իրարու որ չգիտեր թէ ինչպէս է գովեստիս խօսքը այդ երկրին վրայ թէ հակառակ լսողս գործածէ։

Դժբաղդաբար մինչեւ իսկ Սկովտիոյ մէջ օտարականը կ'ունենայ այդ փորձառութիւնը։ Սովորած ենք չատ դովեստ լսել այս երկրին վրայ, բայց երբ ամբողջ երկրին կամ ամբողջ ժողովրդեան վրայ է խնդիրը, նորեկ մը չկրնար դովեստ խօսիլ։ Վասն զի հազիւ կը սկսիս հիանալ փառաւոր շէնքերու եւ գեղեցիկ փողոցներու վրայ, ահա կը մտնես նեղ փողոց մը որոյ երկու կողմը կը բարձրանան բազմայարկ անհրապոյր տուներ. տուներ՝ որոց իւրաքանչիւրին մէջ Թերեւս 10-15 աղքատ եւ աղտոտ ընտանիքներ կը պատսպարուին։ Հազիւ կը զարմանաս չատերուն մեծ հարստութեան վրայ, եւ ահա ուշադրութիւնդ կը գրաւեն ուրիշ չատեր որ ոչինչ ունին։ Հազիւ կը հրճուիս տեսնելով մեծահարուստ անձինք, կառավարութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, հռչակաւոր գիտնականներ որ ամէն կիրակի կանոնաւորապէս եկեղեցի կը յաճախեն եւ կրօնի մեծ նախանձախնդրութիւն կը ցուցնեն, եւ ահա կը հանդիպիս ուրիշ չատ մը խեղճերու որ բան չեն գիտեր կրօնի վրայ կամ նախապաշարեալ են անոր դէմ։ Հազիւ կ'ուրախանաս տեսնելով կանոնաւ դործունէութիւնը եւ համարձակութիւնը, եւ ահա քիչ յետոյ կը տեսնես չափազանց համարձակ կիներ որ դինովցած կը թափառին փողոցներուն մէջ։ Օրինականները չատ կրնան բազմապատկուիլ, բայց մինչեւ իսկ այս քանի մը հատը բաւական են ցուցնելու թէ ուղեւորը չկրնար չատ չուտ որոշել թէ այսպիսի երկիր մը դովելո՞ւ է թէ ոչ։ Երկար դիտողութիւն եւ փորձառութիւն միայն պիտի կարողացուցնեն զինք որոշել թէ առաւելութիւնը թերութիւնները կը հակակշռո՞ն թէ ոչ։

Բայց եթէ նորեկ մը չկրնար չուտով ընդհանուր դաղափար մը արտայայտել այս երկրին վրայ, կրնայ առանձինն նկարագրել իւր տեսածները. նկարագրել զանոնք որոց կը հաւնի, կամ զանոնք որոց չհաւնիր։ Յարակայս չկայ թէ դէշ կողմերուն նկարագրութիւնը իւր օգտաւէտներն ունի, վասն զի մարդոց խօսքերէն կը ցուցնէ ծուռ բաները եւ ուրիշները կ'աղատէ յոտահատել իրենց թերութիւնոց մէջ։ Բայց չատ հաւանական է որ երկրի մը ուղիղ կողմերուն նկարագրութիւնն աւելի օգտակար ըլլայ այլոց, քանի որ գրգիռ կուտայ դէպ ի լաւն յառաջդիմելու։ Վասն որոյ երբ մէկը օտար երկրի մը լաւ կողմերուն վրայ կը խօսի, պէտք չէ հետեւցնել թէ այդ երկիրը նախապատիւ կը համարի իւր երկրին։ Սնոր նպատակը լոկ սա է որ իւր հայրենակիցք օգտին ուրիշ ժողովրդեան մը լաւ օրինակներէն։

Այս երկրին լաւ կողմերէն մին իւր բազմաթիւ մեծ մարդիկ ունենալն է։ Հարստութեան տէր անձինք չատ կան. այնպիսիները՝ որ մեծ գործարաններ կամ հանքեր կը բանեցունեն եւ աշխարհի ամէն կողմը ապրանք կը ղրկեն։ Բայց հարստութիւն միայն ունեցող անձինք չեն ամենէն մեծ մարդիկը։ Կը տեսնես նաեւ մեծ գիտնականներ, հմուտ բարոյականի դասախօսներ, որք համաշխարհային համբաւ կը վայելեն եւ որք իրենց գրքերով եւ գիտերով միշտ մեծ նպաստ

կը մատուցանեն դիտութեան։ Բայց դիտնական միայն եղող անձինքն ալ չեն ամենէն մեծ մարդիկը։ Եւ ահա կը տեսնես նաև շատերը որ բարեսէր, անձնանուէր և ճշմարտապէս քրիստոնեայ են, և ուրախալին այն է որ ասոնց մէջ կը գտնուին բազմաթիւ հարուստներ և դիտնականներ։

Փոքր բան է որ Լոնտոնի հանգուցեալ դատախօսներէն մին, որոյ ընդարձակ և խորին հմտութեան վրայ մարդ ոչ միայն կը հիանայ, այլ կ'ապշի, ուսանողաց քրիստոնէական ընկերակցութեան նախագահն ըլլայ և աղգու խօսքերով զանոնք յորդորէ որ իրենց ուսանոց մէջ չմոռնան կրօնը, զանոց չընծեն իրենց բարոյական կարողութեանց կրթութիւնը։ Այնչափ զարմանալի բան չէ եթէ քարոզիչ մը, վարժապետ մը, վարժուհի մը, կամ երեցի մը կինը կիրակնօրեայ դպրոցի ուսուցիչ ըլլան, բայց մարդ անշուշտ կ'ուրախանայ երբ կը տեսնէ այս քաղաքին առաջնակարգ փաստաբաններէն մին կամ դրամատան մը տնօրէնը որ կիրակնօրեայ դաս կուտան ասոր անոր հաւաքուած պատանիներու, իրենց խորհրդոյն և ջանից գլխաւոր առարկանեըն մին ընելով այդ դասը։ Լամնպուրկի քաղաքապետը, որ բարձրաստիճան անձ մը ըլլալէ զատ՝ նաև ուսեալ համալսարանական մ'է, քաղաքիս եկեղեցիներէն միոյն վարչական ժողովին անդամ է և երբ Հաղորդութեան խորհուրդը կատարուի, Հայց և Գինի կը բաշխէ։ Անհատական մեծահարուստ լորտ մը՝ որ եկեղեցական ծախուց և ուրիշ բարեսիրական նպատակաց համար միշտ հազարաւոր ոսկիներ կը նուիրէ։ Այս քաղաքին մէջ գործաւոր դասու անձինք շատ եկեղեցասէր չեն, եկեղեցիները կը լեցուին հարուստ և բարեկեցիկ դասու անձանց բազմութեամբ, Թերեւս աղքատներէն ոմանք կը քաշուին հարուստներու եկեղեցիներն երթալէ, Պատճառն ինչ որ ըլլայ, իրողութիւնը սա է թէ աղքատ և գործաւոր դասու անձինք քիչ կը տեսնուին եկեղեցեայ մէջ։ Արդ, որպէս զի ասոնք կրօնական պաշտամունքէ զուրկ չմնան, բացօթեայ ժողովները սահմանուած են։ Այս ժողովները ընդհանրապէս տեղի կ'ունենան հրապարակներու կամ աղքատ փողոցներու մէջ։ Շաբաթ օրեր երեկոյին և կիրակի օրեր առաւօտ ընդարձակ երգերու, քարոզի կամ աղօթքի ձայները կը լսուին։ Եւ պէտք է գիտնալ թէ բացօթեայ պաշտամունք կատարողներն ընդհանրապէս բարեկեցիկ դասուն կը վերաբերին։ Սա օրիորդները և կիները մանաւանդ, որ ամէն բանի մէջ կը մտնեն, այս պաշտամանց ալ կը մասնակցին մեծ եռանդեամբ և կարեւոր դեր կը կատարեն բանի տեղ չդնելով հովը, անձրեւը և յուրաքը։ Երգերու քաղցրութեան և աղգուութեան համար անոնց մասնակցութիւնը գրեթէ անհրաժեշտ է. բայց անոնցմէ շատեր ի հարկին փորձառական կամ յորդորական ուղերձներ կը խօսին։ Բարեբաղդաբար մեր երկրին մէջ ամէն մարդ իւր եկեղեցին ունի, այնպէս որ բացօթեայ պաշտամանց պէտք չը կայ. բայց ասոնց օգտակարութիւնը մեծ է հոս, և ուսոի գնահատելի են անոնց համար աշխատողներուն ան-

նանուիրութիւնն ու յարատեւութիւնը։

Ուշադրաւ և ուրախալի իրողութիւն մ'է որ կանանց բարեպաշտակ ջանքերը բացօթեայ պաշտամունքներէ զատ ուրիշ շատ առիթներով ալ կը տեսնուին։ Ամէն ժողովներու և գումարումներու մէջ ներկայից ուշադիր, եռանդուն և գործօն մէկ մասը կը կազմեն անոնք։ Եկեղեցեայ երգեցիկ խումբերու անդամոց մեծամասնութիւնը Թերեւս միշտ անոնցմէ կը բազկանայ։ Կը տեսնես կիներ որ բարեպաշտակ գործերու համար հանդանակութեան կը ձեռնարկեն։ Տանի մը կիներու հակողութեան տակ հարիւրաւոր տղայք և աղջիկներ բացօթեայ դրօսավայր մը կ'երթան, ուր կը խաղան, կը ճաշեն, և այսպէս կ'ուրախանան ու կը կազդուրուին։ Սակաւաթիւ չեն բարեեսէր ճանչցուած կիները որ իրենց դրամով, գործով և խորհրդով շատ օգտակար դեր կը կատարեն իրենց ժողովրդեան մէջ։ Նախնապէս ոչ շատ հեռի հարուստ այրի կին մը կը բնակի իր ընդարձակ կալուածներուն մէջ։ Տունը ծառաստաններու և ծաղկանոցներու մէջաեղ կը գտնուի։ Այս ծեր կինը հոս մխիթարական և խաղաղ կեանք կ'անցուներ, բայց երբեք չմոռնար ուրիշները։ Իր տան մօտ կառուցանել տուած է սրահ մը ուր ամէն կիրակի իր ծախիւք պաշտօն կը կատարուի մօտերը բնակող երկրագործներուն համար։ Աղգականները, բարեկամները և օտարականները անպակաս են իր տան մէջ, ուր կու գան քանի մը դեղեցիկ օրեր անցուցնել այս սիրուն պետական բայց գիւղամասչելի շրջանակին մէջ։ Այս տիկինը շատ մըտացի ալ է և օրուան կարեւոր նիւթերուն վրայ շատ լաւ տեղեկութիւն ունի։ Ասանասիկ ծեր կին մը որոյ նիւթական, բարոյական և հոգեւոր հարստութիւնը շատ գեղեցիկ ամբողջութիւն մը կը կազմեն։ Շատեր կան այս աշխարհի վրայ որ ժառանգութեան տիրանալու յոյսով կը սպասեն հարուստ այրիի մը մահուան. բայց այս ծեր կնոջ կեանքը շատ թանկագին է իր զաւակաց, թոռանց և բարեկամաց համար։

Օրինակները բազմացնել հարկ չէ։ Այսքանը կը բաւէ ցուցնելու թէ այս երկրին մէջ պակասութիւն չեն յօդուտ մարդկան և փառս Աստուծոյ ապրող անձինք։ Չոգ չէ եթէ մեր հարուստները շատ փոքր երեւնան այս երկրին հարստաներուն քով. եթէ մեր դիանականները շատ փոքր երեւնան այս երկրին դիանականներուն քով. բայց երանի թէ յիշեալ և նման Սկովտիացւոց քով փոքր չերեւնայինք եռանդի, գործունէութեան և անձնանուիրութեան մասին։

Էտինպուրկ Ե. Ա. Ճ.
8/20 Օգոստոս 1894

Մի միայն բանը որ կրնայ զմարդ մարդասէր ընել, սէրն է։

—

Ոչինչ կայ առաւել սերճակաօս յաշխարհիս քան առաքինի կեանք։

—

Ճշմարիտ հարստութիւն միայն այն բաներն են, զորս մահը չկրնար մեզմէ առնուլ։

ՀՆՏԱԽՏ

Հետեւեալ յօդուածը զոր Ամերիքեն արտատպած ենք՝ հմուտ եւ փորձառու անձի մը գրածը ըլլալով՝ յոյժ օգտակար է, մանաւանդ ներկայ ժամանակիս համար։

Ժամանակէ մը ի վեր հնոտախտ կը տիրէ օսմ. պետութեան ասիական եւ եւրոպական կուսակալութիւններէն ոմանց մէջ։ Կը յուսանք թէ այս հիւանդութիւնը կը ջնջուի Բարձրելոյն ողորմութեամբ եւ ի գործ դրուած զգուշական անօրինութեանց շնորհիւ։ Այսու ամենայնիւ որպէս զի չծաւալի, չվարակուած տեղերու, նաեւ վարակուած տեղերու ժողովուրդը պարտին միա դնել քանի մը կարեւոր բաներու։ Ուստի յարմար դատուեցաւ քանի մը Թելադրութիւններ ընել եւ քանի մը զգուշական միջոցներ ցուցնել։

Նախ, մի վախնաք, վասն զի ամէն բռնուող չմեռնիր։ Առանց մասնաւոր միջոցներ գործածելու անգամ, բռնուողներէն 100ին 50ը կ'ազատուին։ Իսկ երբ յարմար դեղեր եւ միջոցներ գործածուին, անտարակոյս 100ին 80ը կ'ազատուին։ Քանի որ Աստուած գիտութիւն եւ միջոցներ շնորհած է մեզ որ այսպիսի չարիքէ մը ազատուինք, անշուշտ յանցանքը մերը կ'ըլլայ ենթէ անոնց ըլլանք եւ չգործածենք այն միջոցները։

Բնականաբար ամէն բանէ առաջ պէտք է այս հիւանդութենէն չբռնուելու հոգ տանիլ։ Սակայն պէտք չէ փախչիլ եւ պահուիլ։ Մինչեւ անգամ երբ վարակուած մարդու մը քով կը գտնուինք, ենթէ դգուշական միջոցներ գործածենք, գրեթէ վտանգ չկայ որ բռնուինք։ Բայց պէտք է ենթէ այս ախտին պատճառն է մեր ստամոքսին եւ աղիքներուն մէջ տեսակ մը միկրոպ, պարզ աչքով չտեսնուելու չափ փոքր որդեր, տեղատուութիւը։ Ըսել է ենթէ մարդ այս ախտէն կը բռնուի միայն երբ իր ստամոքսը կը մտնեն ուրիշ վարակեալի մը ստամոքսէն կամ աղիքներէն ելած միկրոպներ. եւ կարելի չէ որ բռնուի վարակեալին շունչէն կամ քրտինքէն։ Ուստի, հիւանդին ստամոքսէն եւ աղիքներէն ելած ամէն նիւթ դուրս թափելէ առաջ, պէտք է ջնջել, սպաննել անոնց մէջ պարունակուած միկրոպները։ Այս շատ դիւրին կերպով կրնայ կատարուիլ։ Պէտք է 400 տրամ ջրոյ մէջ 20 տրամ արջասպ (գառա պօյա) դնել եւ հալեցնել եւ յետոյ այս ջուրէն մաս մը լեցնել այն ամանը ուր կը գտնուի հիւանդին փսխուքը կամ կղկղանքը (աղիքներէն ելած ազտեղութիւնը)։ Արջասպն կատարելապէս կը սպաննէ ախտին միկրոպները։ Սակայն ենթէ, առանց այս կերպով միկրոպներն սպաննելու, հիւանդին փսխուքն ու կղկղանքը թափուին արտաքնոցը կամ ուրիշ տեղ մը, ախտին դարձեալ երեւան գալուն պատճառ կը տրուի։

Հիւանդին հագուստին, անկողնայն, սաւանին, եւն. վրայ ալ միկրոպ կը գտնուի։ Բայց սոսկ արջասպի ջուրի մէջ չեն ըլլուիր, կը սեւնան։ Ուստի սոսկ ալ պէտք է եռացեալ ջուրի մէջ դնել և լաւ մը եռացնել։ Սակայն աւելի ապէկ կ'ըլլայ այսպիսի բաները այրել, ջնջել քան պահել եւ ուրիշներուն վնասուելուն պատճառ ըլլալ։ Շատեր շատ անգամ իրենց հանդերձներուն վրայ և իրենց սենեակներուն մէջ ահս փճնիխ կը ցանեն՝ անոր զօրութիւնը չգիտնալով. սակայն ահս փճնիխի այս գործածութիւնը բնաւ օգուտ չունի։ Ահս փճնիխն օգուտ կ'ընէ այն տեղն միայն երբ ամբողջովին իր մէջ կը մխուի և կը մնայ այն բանը որոյ Հոյնը ջնջել կ'ուզուի։ Ահս փճնիխի սոսկ հոտէն օգուտ մը չառաջ չգար։ Ձմռան կիրը արտաքնոցի կամ կոյանոցի

մէջ Յափեթն օգտակար է: Աւելի աղէկ է չոր հող Յափեթ, եթէ գտնուի: Արջասպի վերոյիշեալ խառնուրդը այսպիսի բաներու ալ գործածել շատ աղէկ է :Պատերն ալ կիրով ծեփելն օգտակար է:

Հնամախտ բռնուած հիւանդներու խնամք տանողները երբեք իրենց ձեռքը իրենց բերանը տանելու չեն, և աւելի աղէկ կ'ըլլայ եթէ իրենց երեսներուն ալ չտանին, վասն զի իրենց ձեռքերուն վրայ միքրոպներ կրնան գտնուիլ: Միքրոպներն ձեռաց վրայ մնալով վնաս չեն գործեր: Եթէ բերանը մտնեն և ստամոքս երթան, այն ատեն հիւանդութիւնը կը ծագի: Ուստի պէտք է շատ անգամ ձեռք լուալ օճառաջրով: Աղէկ է ատեպ հագուստը փոխել: Թէ հիւանդը խնամողները, թէ ուրիշները պէտք է ուշադրութիւն ընեն սա բաներուն: Եթէ ջուր կամ կաթ պիտի խմեն, զգոնութ լաւ մը եռացուցած ըլլալու են: Պատղէ և փորհարութիւն առաջ ամէն բանէ զգուշանալու են: Եթէ մէկը ինչ և իցէ պատճառաւ քիչ լուծում ունենայ, անմիջապէս դադրեցնելու է զայն: Բանզի մարսողական գործարանները ամէն անկանոն վիճակ նպաստաւոր է այս հիւանդութեան: Ուստի աղէկ է օրը երեք չորս անգամ պիզմութ առնել բանական ցորեն կամ օրը երկու երեք անգամ կէս կէս ցորեն ափիոն առնել 5 կամ 10 ցորեն գիատրով(ձնազը): Օրը երեք անգամ կերակուր ուտելու է: Անօթին կուշտէն աւելի շուտով կը բռնուի: Հիւանդի հետ յարաբերութիւն չունեցողը բնաւ հոգ ընելու չէ: Եթէ հնամախտի դէպքերը քիչ են, տունը և մարմինը մաքուր պահելն զատ մասնաւոր բանի մը պէտք չկայ: Հնամախտին գլխաւոր Պշնամին մաքրութիւնն է:

Սակայն եթէ հնամախտի դէպքերն շատ են, հիւանդութենէ չբռնուելու համար աղէկ է սա զգուշութիւններն ընել: Ըսենք Թէ չէք գիտեր Թէ ուրկէ կու գայ ձեր հացը կամ ուտելիքը. գիտցէք սակայն Թէ կրակն ամէն բան կը մաքրէ: Թող ձեր տունը մտած ամէն ուտելիք լաւ մը եփուի. այն ատեն ապահով կ'ըլլաք: Հացն անգամ աղէկ է կրակի վրայ տաքցնել: Խմուելու ջուրն ալ կանխաւ եռացնելու և վրան ծածկելով պաղեցնելու է. և այնուհետեւ խմելու է:

Հիւանդութեան ծառայման առջեւն առնող օգտակար դեղ մը կայ. ծծմբային ՅՅու (զան եաղը): Եթէ 90 տրամ ջրոյ մէջ 10 տրամ ծծմբային ՅՅու խառնուի, խառնուրդը կը կոչուի ջրախառն ծծմբային ՅՅու, և դեղագործներու քով զըտնուած ծծմբային ՅՅուն առ հասարակ այս տեսակն է: Զուտ ծծմբային ՅՅուին մէջ եթէ ջուր խառնուի, ջուրը քիչ քիչ դնելու է, եթէ ոչ՝ մէկէն կ'եռայ և կը կոտրէ շիշը: Ջրախառն ծծմբային ՅՅուէն երեք կամ չորս տրամ դնելու է 100 տրամ ջուրի մէջ, քիչ մը շաքար ալ խառնելու է, և այս խառնուրդէն օրը բանի մը անգամ խմելու է իբրեւ լեմոնատ (զիմոնատա): Ասոր օգուտը սա է որ միքրոպը չկրնար այսպիսի ՅՅուի մէջ ապրիլ. միանգամայն ծծմբային ՅՅուն ՅեՅեւ փորհարութեան դեղ է:

Արդ գանք հիւանդը դարմանելու խնդրոյն. Յէպէտ դարմանը զոր պիտի բացատրեմ՝ շատ գործածուած չէ բժիշկներէն, սակայն ուր որ խնամով ի գործ դրուեցաւ, հարիւրին 80ը կամ 90ը առողջացան: Տրուելու դեղն է աղֆաթօ: Սակայն սովորաբար տրուած քանակութենէն շատ աւելի պիտի տրուի: Թերեւս վախնայ մարդ Թէ վնասակար է այդ, բայց երբեք վնաս տուած չէ: Չմոռնանք ըսել Թէ պէտք չէ աղֆաթօն դեղահատի վերածել, այլ ջուրի մէջ խառնելու, կամ փաշայ վիճակի մէջ կլլելու է: Մինչեւ փսխունքը կամ փորհարութիւնը դադրի՝

ժամը անգամ մը, և հիւանդին վիճակին նայելով հետզհետէ աւելի քիչցնելով, աղջաթօ տալու է հետեւեալ կերպով, այսինքն 10 գրեհն աղջաթօ, 30 կամիլ ($\frac{1}{2}$ տրամ) ջրախառն ծծմբային ՍՄու, 15-20 տրամ (երկու գաւաթ խահուէի) ջուր: Եթէ 5-10 գրեհն արջասպ (գարա պօյա) դրուի այս բաղադրութեան մէջ, երբեմն աղէկ կ'ըլլայ: Ասոնք ամէնը մէկտեղ, այսինքն մէկ անգամէն, տալու է. եթէ փսխունքը կամ փորհարութիւնը չը դադրի, ժամ մը ետքը դարձեալ տալու է: Յետոյ հիւանդին վիճակին նայելով տակաւ առ տակաւ քիչցնելու է: Այս բաղադրութիւնը ամէն ուրիշ դեղէ աւելի կը նպաստէ փսխունքը և լուծումը դադրեցնելու: Մակայն եթէ շատ սաստիկ փսխէ հիւանդը, և դեղն իսկ երեք չորս անգամ առնելէ ետքը դուրս տայ փսխունքին հետ և չդադրի փսխելէ, հետեւեալ դեղը տալու է գրեհով (հօգնա). այսինքն առնելու է 1 բաշ տաք ջուր, 1-2 տրամ ջրախառն ծծմբային ՍՄու, 30-40 գրեհն աղջաթօ, եւ գրեխ ընելու է: Արդէն շատ աղէկ է գրեխով տաք ջուր տալ հիւանդին: Որչափ մարմինը կարող է դիմանալ, ջուրը տաք ըլլալու է: Եթէ աղջաթօին պատճառաւ հիւանդին գլուխը ցաւի կամ ականջները դոնչէն (շընգուռագ), կարելի է հիւանդը հանգստացնել պաղ ջրով թրջուած լաթ դնելով անոր գլուխը և տաք խմելիք տալով:

Մնացեալ դարմանները դիւրին են: Հիւանդը տաք պահելու է. բնաւ արիւն առնելու չէ, սենեակին օդը մաքուր ըլլալու է: Ուտելիքն ըլլալու է մսի ջուր, կաթ, մածուն, շատ եփուած բրինձի ապուր, և ուրիշ այսպիսի Ցեղեւ եւ դիւրամարս բաներ: Ուտելիքը միշտ տաք տաք տրուելու է: Գինի, օղի երբեք տրուելու չէ: Ապացուցուած է Ցէ այս ախտէն բռնուողներուն վնասակար են գինին և օղին:

Հիւանդութեան նշաններուն վրայ բան մը չըսի դեռ: Ամէն սաստիկ լուծում հետախտ չէ: Լոկ վախնալով ալ կրնայ մարդ լուծում ունենալ, սակայն առանց հետախտէ բռնուած ըլլալու: Հետախտին նշաններն են հետեւեալք. փսխունք.լուծում և ջղաձգութիւն (աբազմ): Յետոյ կուգայ այս ախտին յատուկ տեսակ մը պաղ քրտինք և Ցալկացում (պայղընշզգ): Կղկղանքին մէջ ալ կ'երեւին բրնձի հատիկներու նման բաներ, ուստի հիւանդին կղկղանքին կ'ըսուի բրնձի ջուր:

Կը յուսանք որ այս համառօտ տեղեկութիւնները կարդալով մարդիկ պարապ տեղը պիտի չվախնան, և պէտք եղած ջանքը պիտի ընեն որ հիւանդութիւնն արագ չտարածուի, և պիտի կրնան դարման տանիլ անոնց որ անկէ կը բռնուին:

Թալաս Ո. Ս. ՏՍ.Տ

ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԸ

Առաջին դասը որ ծնողք պարտին իրենց զաւկներուն մատղաշ մտքին մէջ տպաւորել, Տէրոջը վախն է, որովհետեւ անիկա ոչ միայն իմաստութեան՝ այլ եւ մարդկութեան վերաբերեալ ամեն մանրամասն բարեաց եւ երանութեանց ըսկիզբն է, քանզի, ուր Սուրբ Աստուծոյ ահը չկայ, հոն բնաւ բարիք մի յուսար, ամէն բան մահ եւ անէծք է:

Ի՞նչու այդպէս կը հառաչես, հարցուեցաւ Բրիտոնեայ հոգեւորք մը մը. — Ա՛հ պատասխանեց, կը խորհիմ որ դեռ չկրցայ իմ զաւակներուս այն առաջին մեծ դասը աւանդել,— այն է՝ «Սկիզբն իմաստութեան երկիւղ Տեառն է», ոսկեղէն համարը անոնց տալ, որ պիտի ըլլար հիմ անոնց ապագայ երջանկութեան:

ՎԷՊ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

Ի ԼԱՄԱՐԹԻՆԷ

ՄԱՍՆ Բ.

Սոյն վէպին առաջին մասը հրատարակուած ըլլալով մաս առ մաս Հանդիսիս ԺԹ. դդ. հատորին մէջ, Արդի Դարձմանչին յայտմհետէ բացակայութեանն առթիւ մայրաքաղաքէս՝ երկրորդ մասը որ աւելի հետաքրքրական է չէինք հրատարակած ; իսկ այժմ նա վերադարձած լինելով երկրորդ մասն ևս յանձնած է մեզի հրատարակութիւն աւասիկ.

Երեւակայութիւնը բնութեան հայելին է, հայելի՝ զոր մենք մեր մտաց մէջ կը կրենք եւ որուն մէջ բնութիւնը կը նկարուի : Ամենէն գեղեցիկ երեւակայութիւնը է ամենէն յստակ եւ ամենէն ուղիղ երեւակայութիւնը, այն՝ զոր մենք մեր հնարքներով նուազ կը նսեմացնենք, այն՝ զոր մենք մեր հանճար կոչած հաճոյից արուեստական եւ չատ անգամ կեղծ դոյներովն նուազ կը դունաւորենք : Հանճարը չ'ստեղծեր, այլ կը նկարէ, զի ամեն բանի ստեղծումն Աստուծոյ սեպհականեալ է : Հոմերոսի բնութիւնը նկարագրող եւ մարդուն սիրտը տրոփող ամենաազդու երեւակայութիւնը ուրիշ բան չէ այլ միայն կատարեալ ընդօրինակիչ մը : Այն դոյներն զոր նա մեր արցունքներով իր պնակին վրայ կը թրջէ՝ ուրիշ բան չեն այլ միայն մեր ամենուս տեսած դոյներն ու մեր աչերէն հոսած արցունքն : Նա իր նկարագրածներն աւելի լաւ տեսած եւ աւելի լաւ զգացած է, ահա այս է հանճարը : Բանաստեղծները՝ զորս մարդիկ իբր առաջնորդներու հաւաքիչ եւ ստուերանց պատմաբան կամբաստանեն, ամենէն ուղղամիտ մարդիկն են : Անոնք կը դիտեն, կ'զգան եւ կը գրեն, իրենց անձանց անունը կը փոխեն երգին, ահա անոնց գիւտը, բայց եթէ այս անձանց գրածները բնութեան մէջ իրականութիւն ունեցող բաներ չ'ըլլային զանոնք չպիտի յաղնային ու չպիտի ծնէին, այլ միայն հիւանդներ կամ ուրուականներ պիտի յղանային ու ծնէին :

Իմ խորհրդածութեանցս մէջ պատմած եմ թէ ժողովեն, ընտանեկան քերթուածին մէջ, կիսաճայն պատմուած կամ երգուած դէպքն ինչ բան էր : Խորհրդածութիւնիս ընթերցողք կը ճանչնան այն աղքատիկ եւ հետաքրքրական գիւղի աթոռակալն որուն ոտանաւորներուս մէջ ժողովեն անունը տուած եմ, այն ինչ ապարանքին այն գեղանի եւ հրապուրիչ օրիորդը կը ճանչնան՝ որուն Լօրէնս անունը տուած եմ, գրեթէ ուրիչ իրողութեան վիպասում չեմ ըրած այս փոքրիկ թատերգութեան մէջ, պատկերէ մը զատ՝ զոր մարդ իր սենեկին կամ հիւղակին մէջ արոյրէ գամի մը կը կախէ, եւ հրճուանօք կը դիտէ երբ որ կը փափաքի իր մանկութիւնը յիշել, երեւակայել, լաւ կամ աղօթել :

Բաղում դատարկ մարդիկ եւ օրիորդք աշխարհիս ամեն կողմերէն գրած են ինձ այս քերթուածոյն առթիւ թէ մեծ ընդունելութիւն գտած է այն փրենց մէջ : Ամեն այն հրապուրուած սրտերն, յուզեալ ձայներն, դողդոջուն գրիչներն կը խնդրէին ինձմէ դիտնալ թէ արդեօք այն թատերգութիւն չէմարի՞ տ էր. թէ ժողովեն իրօք եկած էր աշխարհ, թէ զԼօրէնս այնպէս սիրած ու մեռած էր. թէ ես ճանչցի՞ր էի զանոնք. թէ քովս կամ բոլորտիքս ունէի՞ իրենց սիրոյն եւ թրջուառութեանց տխուր եւ սուրբ աւանդութիւնքն, կամ թէ իբր իմ երեւակայութենէս յառաջ եկած զգացմանց մտացածին անձնաւորութիւններ նկատելու են զանոնք, եթէ ոչ՝ ստուգիւ անոնց երկու գերեզմաններուն վրայ լալու, աղօթելու եւ գիրենք սիրելու է իբր մեր մէջ իրականապէս ապրած երկու էակներ՝ զորս մարդ կը յաւսայ օր մը սիրող, սիրեալ եւ երջանիկ տեսնել ուրիշ կեանքի մը մէջ : Ո՛վ սուրբ ազնուութիւն զգայուն սրտից, չեն ուզեր իրենց զգացումը կեղծիքի մը համար կորսուանել, եւ իրաւունք ալ ունին : Արցունքներն այնչափ թանկագին են որ մարդ զանոնք առաստղներու վրայ չուզեր հոսել. եթէ գոնէ իրական ըստ-

ուեր մը անոնց հոսիլը չ'լսէ։ Ա,յդ սրտերը խաբելն երկնից դէմ մեղանչել է։ Բանաստեղծներու համար մահացու մեղք է, որովհետեւ բնութեան դէմ ոճիր մ'է, մեքանաղութեամբ որոշալի մը լարել յետոյ երեսին խնդալու համար երբ նա կուլայ։ խաբէութիւն մը ուռցնելու համար աւազին վրայ արցունք թափել տալ է։ Ա,յդ քիչ բան է, եւ շատ անգամ ալ իրական չարիքներ յառաջ կը բերէ խաբուած վախուտ երեւակայութենէն, քանզի խակ եւ պարզ հոգիներն որ ամենէն դեղեցիկներն են շատ անգամ, կը յուզուին կը հրապուրուին այնպիսի զգացումներով՝ որոնց հետ բանաստեղծն այսպէս կը խաղայ։ Սակն ոք դիտէ այն եօթն — ութն անճնասպանութիւնները զորս վհրտեր՝ կէօթէի այն հեգնաբանութիւնը՝ Վերտանիոյ մէջ գործել տուաւ, սոյն դեղեցիկ գրքին ի լոյս ընծայուելէն ետք։

Յորհրդակցութեանց մասին Լօրէնսի եւ Ժոսլէնի վրայ եղած տեղեկութիւնը տալէն ետքը, Թատերգութեան երկրորդական հանդամանաց վրայ ինձ հարցուցին ըրին. զիտնալ ուզեցին թէ այն թշուառ Մարդն ո՛ւսկից եկած էր եւ Ժողովրդապետին մահէն ետքը ո՛ւր գացած էր. թէ Մարթա բուն իսկ իր անո՞ւնն էր եւ թէ իր վարեսրտութիւնն ու տիրոջը վրայ ունեցած անճնուիրութիւնն եւս բանաստեղծին մէկ հնարքը, պատկերին մէջի գոյն եւ աչոց հաճելի մէկ գծինը էր, դի այն բնութեան եւ այն անյոյս կենաց համաձայն ներդաշնակութիւն մը չէր տեսնուեր։ Բազմիցս խօսակցելով պատասխանեցի, եւ ահա աւելի որոշակի եւ աւելի բազմաթիւ հետաքրքիրներու դիտմանց պատասխանելու կերպն։ Ո՛չ Մարթա՝ Ժոսլէնի ազախնոյն ճիշդ անունը չէր, ոչ ալ Ժոսլէնը՝ Պ...ի Ժողովրդապետին բուն իսկ անունն էր, ոչ ալ Վալենէժը՝ դիւղին անունն էր։ Ազախինը Բեռնովարէ կը կոչուէր եւ դեռ այնպէս կը կոչուի, դի իւր ծագկահաս տիրոջ եռեւէն նա ալ դերեզման չիջաւ, եւ դեռ դանի տխուր օրերն կը տեսնեմ բակին մէջ՝ թմբլիներուն ներքեւ, երբ որ Ս...ի վանատան վանդակին առջեւէն անցնիմ։ Ահա իր միօրինակ պատմութիւնը, կարճ եւ դալկահար ձմեռնային օրուան մը պէս է։

Շատ աղէկ կը յիշեմ այն խօսակցութիւնը որուն մէջ այն պատմութիւնն ըրաւ ինձ։ Ես բնականապէս տեղերու, դէմքերու եւ ձայնի այնպիսի սուր յիշողութիւն մ'ունիմ որուն համար մտացութեան ժամանակ չ'կայ։ Ինձ համար քսան տարին դիշերուան մը պէս է։ Բայց անգամ մը սրտիս աղդող տպաւորութեան, հրապուրանաց, զգացմանց եւ ընդդիմահարութեանց համար յիշողութեան սկիզբ չունիմ։ Ասանք միշտ արձագանք կուտան սրտիս մէջ։ Ա,յժ իմ բնութեանս համար ամեն ինչ միշտ ներկայ է։ Իմ դդալու կարողութեանս տրուած ցնցում մը յաւիտեան կը մնայ կը կրկնուի եւ կը նորոգուի առանց տկարանալու։ Իմ յիշողութեանս ճոճանակը առանց լարուելու չարունակ միեւնոյն ճոճումը ունի. ատոր համար ես իմ մէջս այն մշտնջենական չարժման գաղտնիքն ունիմ զոր մեքենագէտք Ասուածմէ դուրս ի գուր կը փնտռեն։ Ահա այս ձիրք՝ կանխաւ համոզեց զիս եւ իրր թէ դգացնել տուաւ հոգւոյն եւ անհունին աննիւթականութիւնը։ Վատահ եմ թէ այս օր Բէնուալիէի հետ ըրած խօսակցութիւնս ձեզ համար յիշած պահուս եւ ո՛չ մէկ պարագայ, ոչ մէկ հանդամանք, ո՛չ մէկ բառ եւ ոչ մէկ ձայն սլիտի մոռնամ։ Բայց նախ եւ առաջ իր նկարագրութիւնն ընենք։ Աւելի դժուար է այս, որովհետեւ բառերը թէեւ կը խօսին, բայց վրձինը միայն ինքնին կը նկարէ։ Ես լեզուս մը միայն ունիմ իսկ վրձին բնաւ։

(Շարունակելի)

Կուզէս գաւիթի իրական արժէքը գիտնալ, քանի որ անոր հոգիին պատկերը սրտիդ տախտակներուն վրայ կրես։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պատերազմի դաշտէն առնուած լուրերուն նայելով Ճաբոնցիք պարտութիւն մը կրած էին Քորէայէ Սէուլ երթալու ճամբուն մէջ։ 2000 զօրք որ Ցուզանէ ճամբայ ելած էր Սէուլ երթալու համար ծանրը կորուստ կրելով միայն 800ը դարձեր էին Ցուզան։ Ութերորդ Ցուզանէ ստացած տեղեկութիւններէն նայելով բովանդակ հարաւային Քորէա Ճաբոնցիներուն դէմ դարձած է հակառակ Ճաբոնի եւ Քորէայի միջեւ կնքեալ այն դաշնագրոյն որով Քորէա կը խոստանար ամեն դիւրութիւն ընծայել Ճաբոնցիներուն՝ պատերազմին ի գլուխ հանելու համար։ Երբ Ճաբոնցիք յայտարարութեամբ հրամայեցին Քորէացիներուն որ կտրեն իրենց մազերը ի նշան հաւատարմութեան իրենց խոստման՝ նոքա չյարդեցին այդ հրաման ալ կուզէին կռուիլ։ Հետեւապէս Ճաբոնցիք հարկադրուեցան ներկայ պատերազմին մէջ կըռուիլ ոչ միայն Չինացիներուն այլ եւ Քորէացիներուն դէմ։ Եւ այլ եւ այլ աղբիւրներէ եկած առնուած տեղեկութիւնք կը հաստատեն թէ Չինացիք վճռական պարտութիւն մը կրած են Բիւնկ-Եանի Ճակատամարտին մէջ։ Եւ Ճաբոնական պաշտօնական հեռագիր մը Ծանուցած է Լոնտոն թէ Սեպտ. 15 ին առած են Քորէային մէջ Բիւնկ-Եան քաղաքը, արիւնուռւտ Ճակատամարտէ մը ետքը։ Չինացիներուն կորուստը այդ Ճակատամարտին մէջ եղած է 17,000 սպաննուած, վիրաւորուած եւ գերի ինկած, որոց մէջ կը դանուի Չինացիներուն Սպարապետ Զօրավարն։ Իսկ Ճաբոնցիներուն կորուստներն են 300 սպաննուած եւ վիրաւորեալ։

Ահաւասիկ Լոնտոնէն եկած լուրը.

«Սէուլէ կ'իմանանք թէ Հինդշաբթի Բոնկ-Սանի Ճաբոնական զօրախումբն հետապօտութեան ելեր է, եւ չինական բերդերը կրակ ըրեր են։ Ճաբոնցիք ետ քաշուեր են՝ աննշան կորուստով։ Ուրբաթ, Ճաբոնական ամեն դունդք իրենց դիրքերը դրաւեր են՝ միահաղոյն յարձակում մ'ընելու։ Կէն-Սանի զօրախումբը կը սպառնար Չինացիներուն ձախ կողին, Բոնկ-Սանի դունդը կը յառաջանար դէպ ի չինական կեդրոնն, եւ Հուանկ-Եուի դունդը, ծովային զօրաց օժանդակութեամբ, կը զարնէր Չինացիներուն աջ կողմը։

Չինացիք, օգուտ քաղելով Բիւնկ-Եանի ամրութիւններէն, զօրեղապէս հաստատուած էին հոն։ Շաբաթ առաւօտ թնդանօթաձգութեան սկսան, որ տեւեց մինչեւ իրիկուն։ Չինացիք ազէկ նշան կ'առնէին։ Երկու ժամ չարունակ հետեւակ զօրքն յաջողեցաւ հրացանաձգութեամբ։ Բայց երկուստեք կորուստները մեծ չեղան, զի պատերազմիկները լաւ ապաստանարաններ ունէին։ Ճաբոնցիք նոյն կռուանին վրայ մնացին բոլոր օրը։

Գիշերային, կրակը մերթ ընդ մերթ կը շարունակուէր, մինչ Ճաբոնցիներուն երկու թեւերը չորթայ մը կը ձեւացնէին Չինացիներուն չուրջը։ Կէս գիշերին երեք ժամ ետքը Ճաբոնցիք միահաղոյն յարձակում մ'ըրին բովանդակ գծին վրայ, եւ շատ ճշդութեամբ չարժեցան։

Չինացիներուն յառաջապահ դունդը քաջապէս դիմադրեց. բայց բանակին միւս մասն ազէկ չէր օգներ անոր։ Չինացի զօրաց մեծագոյն մասն ահաբեկեցաւ։ Չինացի զօրքեր հարիւրներով չարդուեցան՝ որովհետեւ ամեն կողմէ պաշարուած էին, վախուստ անհնար էր։ Բայց դնդերէն ոմանք մինչեւ յետին մարդը կռուեցան անյողդողդ։

Յարձակումէն կէս ժամ ետքը, Չինացիներուն պարտութիւնը կատարեալ էր եւ Բիւնկ-Եանի վտառւոր բերդը կ'անցնէր Ճաբոնցիներուն, որք ձեռք անցուցին անհուն քանակութեամբ ուտեստ, զէնք, դրօշ եւ ռազմամթերք։ Չինացիներուն քանի մը զօրապետներն եւ սպայները գերի ինկան, ընդ որս Մանչու բանակին սպարապետ Զօ-Ցոնք զօրավար։ որ քաջապէս կռուեցաւ, եւ այն առեն

միայն տեղի տուաւ երբ զգաց որ ծանրապէս վիրաւորուած է։

Ծաղթականք հալածեցին վախստականներն, որք, անցէն ըլլալով, խումբ խումբ անձնատուր կ'ըլլան։ Մինչեւ որ չինական նոր բանակ մը հասնի, բոլանդակ Քորէա Ճաբոնցիներուն ձեռքն է։

— Աւստրիա. Պատուիրակաց ժողովը, յորում ամեն տարի աշնան ժամանակ կը վիճաբանուի Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ արտաքին քաղաքականութեան եւ այլ գործերու վրայ, այս տարուան գումարման մէջ ի փէշթա՝ Քոշնոքի կոմս բանախօսութիւն մ'ընելով ըսաւ թէ, «Երբեակ նիզակակցութիւնն անխախտ հիմն է Աւստրիոյ-Հունգարիոյ աշխարհավարութեան։ Երբեակ նիզակակցութեան դէմ անվստահութիւնն սկսած է անհետիլ այն երկիրներէն իսկ, որք զայն իրենց դէմ ուղղեալ կը նկատէին։ Ուսոյ Ֆրանսայի հետ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ յարաբերութիւնք յոյժ բարեկամական եղան եւ Ռուսիոյ հետ՝ բոլորովին բարեկամական։ Հարաւային արեւելեան Եւրոպիոյ երկիրներու մէջ գործերը լոկ տեղական կարեւորութիւն ունին։ Սերպիոյ հետ յարաբերութիւնք այժմ աւելի լաւ են քան ասկէ տարի ու կէս առաջ։ Պուլկարիոյ մէջ թէեւ առջի կացութիւնը փոխուած է, բայց ինք ըստինք չունի վարչային անձերու փոփոխման մը, բաւական է որ հանրային ուղղութեան փոփոխում չըլլայ։ Աւստրիա-Հունգարիա միշտ բարեացակամ կը մնայ։ Ռումանիոյ հետ յարաբերութիւնք յոյժ բարեկամական են, եւ յուսալի է թէ Ռումաններու խնդիրն օրինական չրջանակի մէջ մնայ։ Մեր քաղաքականութիւնն է որ օտար տէրութիւնք չխառնուին պալքանեան ներքին գործերու, եւ այն երկիրք օրինաւորապէս զարգանան։ Սերպիոյ հետ զինուորական պայմանագիր մը կնքելու հետամուտ չենք եղած։»

Միաձայնութեամբ վստահութեան քուէ տուաւ նախարարապետին, որ երեք քառորդ ժամ խօսած էր։

— Ալզաս-Լոռէնի մէջ Բուրսէլի Բողոքական թեմին եկեղեցւոյն Վիլհելմ կայսր նուիրեց չքեղ Աստուածաշունչ մը, որ պիտի գործածուի միայն աստուածային պաշտամանց միջոցին։ Գաւառապետն անձամբ տարաւ յանձնեց այս նուէրը, եկեղեցւոյն մէջ Ֆրանսերէն բանախօսութիւն մ'արտասանելէն ետք ի ներկայութեան ժողովրդեան եւ պաշտօնատարաց։ Հոփմանի վառաւոր տպագրութիւն մ'է այս, բազմաթիւ փորագրութեամբք զարդարուած, եւ պղինձով ու ձոյլ արծաթով կազմուած։ Բուրսէլի եկեղեցին յաճախող Ֆրանսախօս Բողոքականք ըստ մեծի մասին Իւրվիլի աւատապետական հողին կը պատկանին, զոր Վիլհելմ Բ. կայսր դնեց ամբողջ յարակից դղեակներով եւ ագարակներով։

— Պրուսէլի մէջ գումարեցաւ Հռովմէական եկեղեցւոյ պատկանող գիտուններու համաժողով մը ընդ հավանաւորութեամբ կաթոլիկ նախարարութեան Պելճիոյ եւ Արքեպիսկոպոսին որոյ իշխանութիւնը կը տարածի համայն Պելճիոյ վրայ։ Ներկայ էին քանի մը հազար պատուիրակներ Եւրոպիոյ եւ Ամերիկայի ամեն կողմերէն։ Ճառեր խօսուեցան սա ճշմարտութիւնը ապացուցանելու համար թէ՝ դիտութիւն եւ կրօն թշնամի չեն իրարու, եւ թէ ամեն առաջնակարգ կաթոլիկ հաստատութեանց մէջ բնական եւ չափական դիտութիւնք ամենայն խնամով կառանդուին։ Շատ խօսուեցաւ նոր կաթոլիկ կղերին վրայ, թէ նա ինչպէս կը պատրաստուի ժամանակին ոգւոյն համեմատ, եւ ճշմարտապէս դիտական կրթութեամբ մը, առանց երբեք անտեսելու նախնեաց կամ Ս. Հարց ուսումներն ու դպրութիւնները։ Ամենէն աւելի շահեկան տեղեկութիւններ տրուեցան Ամերիկայի կաթոլիկ կղերին լուսաւոր ուղղութեան վրայ, որով հասընթաց կը գտնուի ժամանակին յառաջադիմութեանց, եւ անոնցմէ օգուտ կը քաղէ եկեղեցւոյ գործն յառաջ տանելու համար։

— Ամերիկեան Ծովերն չդադրիր եւ

դարձաւ Մ. Փառիի եւ իր բեւեռադնաց խմբովին մեկտեղ, որք ի խուզարկութիւն նոր երկրաց ելեր էին, կարող չեն եղած դեպ ի հիւսիսային բեւեռ յառաջանալ սաստիկ ցուրտին պատճառաւ՝ որ նոյն կողմեր կանուխ սկսած է այս տարի:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երկրաչարժէն վնասուածներու նպաստամատոյց Բարձր Ցանձնաժողովին ընդ նախագահութեամբ Վեհ. Սուլթանին, մինչեւ Հանդիսիս մամուլ դրուիլը ընդունած է 4,548,890 ղրչ:

Ցանձնաժողովին անցեալ Շբ. օր Սեպտ. 15/3 ին 22,490 ղրուչի նպաստ բաշխած է թաղապետութեան Ս. Բ. Դ. եւ Դ. չորջանակաց մէջ դտնուող եւ երկրաչարժէն վնասուող երեսուն եւ ինը տնուորներու, որոց կրած վնասը հազար ղուրուչի չափ է, եւ որոց մասին հարկ եղած քննութիւնք կատարուած են:

— Բելժիայի առողջապահական միջազգային Համաժողովոյն անդամներէն թէ այր եւ թէ կին 92 հոգի մայրաքաղաքս եկան ամսոյս 13/1 ին յատուկ կառախումբով:

Սոյն գիտնական այցելուաց քանի եւրոքէն Հունգարացի էին, երեսուն երկուքն Գերմանացի եւ Աւստրիացի, լինն Ֆրանսացի, հինգ Անգղիացի, չորս Հոլանտացի, չորս Ռուս, երկու Պելճիացի, երկու Իտալացի, մէկ Եգիպտացի, մէկ Ճարոնցի եւ լինն այլ եւ այլ ազգայնութիւններէ: Ասոնց մէջ կը դտնուէին նաեւ տասն եւ չորս կին եւ մէկ աղջիկ. կիներն իրենց ամուսնոյն հետ եւ աղջիկն իր հօր հետ ըլլալով: Այս խումբին կը ընկերանային Հունգարական Փէշտ Լոյտ եւ Փեսթի Հիրլապ լրագրաց ու Անգղ. Լանսեդ լրագրոյն կողմէ մէկ մէկ թղթակից:

Իրենց աստ ժամանման հետեւեալ օրն, որ էր Ուրբաթ, ներկայ գտնուեցան Սկլամլըքի արարողութեան եւ երբ Վեհ. Սուլթանը մզկիթ կերթար, բարեւի կեցնալով «կեցցէ՛» աղաղակեցին:

Վեհ. Սուլթանն բարեհաճեցաւ իր անձնական սպայակուտին անդամներէն Ֆէրիդ Շաքիր փաշային պրկել յանուն Նորին Վեհափառութեան հարկ եղած մեծարանքներն մատուցանել:

Նոյն դիշեր Թաղսիմի թաղապետական պարտիզին մէջ 140 հոգւոյ սեղան մը տրուեցաւ ի պատիւ նոյն Համաժողովոյ անդամոց: Սեղանին կը նախագահէր Բաղաքապետ Բըտվան Փաշա: Պարտիզին ամեն կողմը չքեղապէս զարդարուած էր լույսերով ու դրօշներով: Նուագածուաց խումբ մը Համիտիյէ քայլերգը հնչեցուց, որուն ներկայք յոտնկայս ունկընդրեցին: Համաժողովոյն անդամներէն ոմանք բանախօսութիւններ արտասանելով գովեցին Վեհ. Սուլթանի բարձր ձիրքերն: Վսեմ Բըտվան փաշա ի պատասխանի շնորհակալութիւն յայտնեց, յաւարտ որոյ ներկայք ծափահարելով «կեցցէ Վեհ. Սուլթան» գոչեցին:

— Նախընթաց երեքշաբթի դիշեր ի ժամ երեք հրդեհ ծագելով մայրաքաղաքիս արուարձաններէն Խասգիւղի Ըզգաւլըն թաղին մէջ, երեք ժամու միջոցին 126 չինք հրոյ ճարակ եղան, որոց 80 ը Հայու, 20 ը Հրէայի, 16 ը Յոյնի եւ 3 ը Թուրքի էին:

Հայ հրկիզեալներն ընտանիք հաշուելով 100 ի չափ են 140 հոգիէ բաղկացեալ եւ զրեթէ ամենքն ալ աղքատ: Տեղւոյն Աղքատաց Խնամակալութիւնն հետեւեալ օրն գժբաղդ հրկիզելոց բաշխած է հաց, ձիթապտուղ եւ քարիւղ, եւ բաց աստի հայթայթած է անմիջական պէտքերու համար վերմակներ, կրակարան, պնակներ եւն. եւն:

Խասգիւղի Թաղական Խորհրդոյ ատենապետին ձեռնհասութեամբ անմիջապէս նպաստամատոյց Ցանձնախումբ մը կազմուած է: Սոյն Ցանձնախումբ դիմում ըրած է դիւղին մէջ եւ դիւղին դուրս դտնուող բարեսէր անձերու, հետեւող լինելու համար Օգոստ. կայսեր կողմէ ընծայուած մարդասիրութեան, եւ սոյն թշուառ արկածելոց անմիջական

պէտքերն հոգալու համար։ Ուրախ ենք ըսել որ դիմումը անպտուղ չեն եղած։

Պատրիարքական Տեղապահ Սրբազանն եւս նամակներ ուղղելով հարուստ ազդայնոց կոչեւմ ըրած է անոնց մտրդասիրութեան որպէս զի թէ դրամով թէ այլ նպաստներով օգնեն Խաղիւղի հերկիզեալներուն։

— Կըսուի թէ ի մտոյ ձեռնհաս իշխանութեան ծրագիր մը պիտի մատուցուի՝ մայրաքաղաքիս մէջ կալուածոց ընկերութիւն մը հաստատելու համար։ Այդ ընկերութիւնն տուներ պիտ կառուցանէ վոխարժէքը մաս առ մաս տարուէ տարի առանալու պայմանաւ եւ ուխտ կայ տան տարուան միջոցին եթէ վոխարժէքն ամբողջովին վճարուի, այն պարագային մէջ տունը պիտի փոխանցուի այն անձին որուն հաշուոյն չինուած է։

— Թիւնէլի ընկերութիւնը կայս. կառավարութեան դիմելով խնդրած է երկարել իր մենաշնորհի պայմանաժամին, որ ի մտոյ կաւարտի, առաջարկելով որ եթէ ընդունուի, Թիւնէլը աւելի պիտի կանոնաւորէ յանձնառութեանց տեսրին տրամադրութեանցը համաձայն։ Սակայն ձեռնհաս իշխանութիւնն որոշած է որ Թիւնէլի մենաշնորհի պայմանաժամին աւարտելուն, այդ մենաշնորհն ոչ մէկուն տրուի եւ ուղղակի կայս. կառավարութեան կողմէ շահագործուի։ Ըստ այսմ հարկ եղած գեկոյցն եղած է որոց որ անկէ։

— Այս հինգշաբթի առաւօտ ի ժամ 1 մայրաքաղաքիս մէջ երկրաշարժի ցնցում մը զգացուեցաւ՝ հարաւային արեւմուտքէն դէպ ի հիւսիսային արեւելք առանց որ եւ է վնասի։

Ա. Զ. Գ.

Մեծապատիւ Միհրան Էֆէնտի Փիւրճեան, Տիւրաճի հեռագրատան եւ թղթատարութեան պաշտօնեայ, կը ծանուցանէ իւր թղթակից բարեկամաց՝ որ արձակուրդով մայրաքաղաքս եկած է իւր տակրութիւնը դարմանելու համար։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Ա. Կ. ՍԷՔԼԷՄԵԱՆ

ՄԱՐԳ ԸԼԼԱԼՈՒ ՄԻՋՈՑԸ

Կ Ա. Մ

ԿԵԱՆՔԻ ՄԷՋ ՅԱՋՈՂԵԼՈՒ ՁԱՄԲԱՆ

Այն գործը, որ ծանօթ մատենագիր Ռվիլեըմ Թէյըրի հետեւողութեամբ յօրինուած եւ հայ երիտասարդներու այժմու վիճակին յարմարցուած է, տասնըվեցը գըլուխներու մէջ ի վեր կը հանէ բոլոր այն սկզբունքները, որոնք անհրաժեշտ են կեանքի ասպարէզը նոր սկսող երիտասարդներու համար։ Մասնաւոր ջանք եղած է լեզուն ըստ կարի դիւրահասկնալի եւ մաքուր հայերէն ընելու, որպէս զի դպրոցներու մէջ իբրեւ ընթերցանութեան դասագիրք ալ գործածուի։ Կը գտնուի բոլոր գրավաճառներու քով։ Գաւառներէն պէտք է դիմեն առ Ա. Կ. Սէքլէմեան, Ամերիգան Խան, Կ. պոլիս։ Գինն է, ընտիր խաւաքարտէ կազմ, 8 դահ., ոսկեզօծ եւ փառաւոր կազմ (ընծայի եւ մրցանակի համար) 12½ դահ.։

ԿԱՆՁԱԼԻՐԻ ՀԻՏՈՑԸ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Հայատառ թուրքերէն թարգմանութիւն Տիմոդեայ Դիւքմի «Նամակներ Առ Երիտասարդս» գործոյն եւ անգլ. մատենագրութենէ հաւընտիր քաղուածոց։ Ընթերցանութեան արժանի սակաւաթիւ դրոց մէջ յոյժ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ։ Ջերմապէս կը յանձնարարենք զայն ամեն կարգի անձանց։ Թղթակազմի գինն է 5 դահ., լաթակազմինը 7 եւ ոսկեզօծինը 10։ Թղթատարի ծախք 1 դահ.։ Նամակ եւ դրամ պէտք է ղրկուին առ թարգմանիչն, Ամերիգան Խան, Կ. պոլիս։

Տէր եւ Խմբագիր
Շ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻՒՔԻՒՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ
Զգլխագնըլար փողոց Ճակոբեան խան։